Amplificant la interconnexió entre la Justícia Climàtica i la Justícia Sexual i Reproductiva

Informe de resultats de la recerca

El·laborat per
Maria Heras
i Hug March

TURBA Urban Transformation & Global Change Laboratory
IN3 Internet Interdisciplinary Institute
Estudis d'Economia i Empresa
Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament
L'ASSOCIACIÓ DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS

Títol: *Amplificant la interconnexió entre la Justícia Climàtica i la Justícia Sexual i Reproductiva*

Autoria: Maria Heras i Hug March (UOC), Almudena Rodríguez i Unai Gil (L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius)

Agraïments a les professionals entrevistades i a les entitats que han aportat les seves opinions: Extinction Rebellion Barcelona, Ecologistes en Acció, Enginyeria Sense Fronteres, Aliança contra la Pobresa Energètica, Xarxa per la Sobirania Energètica, Observatori del Deute en la Globalització, Acció Ecofeminista, Entrepobles, Xarxa Economia Solidària, Servei de Sostenibilitat i Educació de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, Oficina de Canvi Climàtic de l'Ajuntament de Barcelona, Oficina Catalana del Canvi Climàtic de la Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Dones, Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, Entrepobles, Calala Fondo de Mujeres, MIKA, Xarxa de Dones per la Salut, Creación Positiva

© 2022 L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius

Aquesta publicació està sota la llicència de Creative Commons

Índex

1. INTRODUCCIÓ	**5**
2. MARC CONCEPTUAL	**8**
3. METODOLOGIA	**14**
3.1. Plantejament de la recerca	14
3.2. Actors participants	16
4. RESULTATS I ANÀLISI (I)	**20**
4.1. Integració del feminisme interseccional dins dels moviments de JC	20
4.1.1. De la vulnerabilitat a la JC interseccional	20
4.1.2. Materialització dels feminismes en la JC	26
4.1.3. DSIR i Justícia Sexual i Reproductiva en la lluita climàtica	30
4.2. Integració de la justícia climàtica dins dels col·lectius de JSR	32
4.2.1. Dels DSIR a la JSR: Conceptualització i reivindicacions	32
4.2.2. Punts de connexió amb la justícia climàtica: convergències	35
4.3. Integració de la Justícia Climática des de les administracions	38
4.3.1. Conceptualització	38
4.3.2. Finestres d'oportunitat	40
5. RESULTATS I ANÀLISI (II)	**42**
5.1. Constel·lar amb les altres: mapeig de relacions i valor associat	43
5.2. Encarnar les col·laboracions: reptes	48
5.3. Viure enxarxades: necessitats	51
6. PERSPECTIVA	**52**
ANNEX	**54**

“There is no thing
as a single-issue struggle
because we do not live
single-issue lives”

Audre Lorde

Introducció

1

El present informe neix de la inquietud des d'un sector del moviment en defensa dels drets sexuals i reproductius per construir aliances feministes i ecologistes que, des de les bases i el col·lectiu, abordin la superposició de crisis (ecològica, social, econòmica, cultural) que configuren el canvi climàtic i alimentin la creació d'alternatives de futur on la sostenibilitat de la vida i dels ecosistemes es posi en el centre. Aquest és un recorregut que porta ja temps caminant-se i la present recerca s'enfoca en un aspecte concret d'aquesta construcció de ponts entre moviments socials: **les vinculacions entre la justícia climàtica i la justícia sexual i reproductiva des d'una mirada interseccional**. Des d'aquesta perspectiva situada i estratègica, sorgeix el projecte *Amplificant la interconnexió entre la Justícia Climàtica i la Justícia Sexual i Reproductiva*, que L'Associació pels Drets Sexuals i Reproductius encarrega al grup de recerca TURBA (Universitat Oberta de Catalunya).

La **interseccionalitat**, com a paradigma, com a marc analític i d'acció col·lectiva, impregna aquest informe, igual que assembla i vincula les reivindicacions dels dos espais polítics que abordem: el de la lluita climàtica i el de la lluita per la justícia sexual i reproductiva. La interseccionalitat neix com un marc teòric provinent de les lluites i estudis feministes negres (*black feminism*) que assenyala que en l'experiència individual d'un persona convergeixen múltiples categories socials (com la raça/ètnia, el gènere, l'orientació sexual o la classe social), que són reflex de diferents sistemes de privilegi i opressió socio-estructural a un nivell macro (com el racisme, el sexisme, l'heterosexis-

me o el classisme)[1]. Avui dia, la interseccionalitat s'ha convertit en el terme feminista més difós per parlar «ja sigui d'identitats o de desigualtats múltiples i interdependents"[2].

El moviment de lluita climàtica beu d'aquest paradigma des de la comprensió del canvi climàtic més enllà d'un fenomen mediambiental, com un fenomen complex vinculat a l'origen a dinàmiques socials, polítiques, econòmiques i culturals que conviuen en un sistema socioeconòmic concret. Aquestes dinàmiques generen múltiples formes d'opressió que interaccionin entre si creant o exacerbant desigualtats a nivell individual (per exemple, de salut), a nivell comunitari (estils de vida, cultures) i a nivell d'estructura política (governança)[3]. Del reconeixement del canvi climàtic com també un problema ètic i polític, sorgeix la **necessitat de parlar de poder, accés als recursos i justícia en l'abordatge de la crisi climàtica**. El concepte de justícia climàtica és adoptat el 1999 pel Climate Watch i reivindica "abordar les causes de l'escalfament global, retre comptes a les corporacions responsables de les emissions i plantejar la necessitat de la transició energètica"[4]. Aquest concepte, que planteja l'abordatge de la crisi climàtica des d'una visió més integral, no podria entendre's sense el recorregut previ durant dècades de les lluites i moviments socials per la justícia ambiental. Des d'aquests moviments es conceptualitza i reivindica la justícia ambiental en les seves dimensions: distributiva, reconeixent responsabilitats, impactes i beneficis desiguals en la crisi climàtica i la necessitat d'una distribució equitativa i igualtat de drets; restaurativa, amb el reconeixement i reparació de danys, incloent la transferència de recursos dels països responsables als més damnificats; i procedural, reivindicant, més enllà de l'equitat, la participació i la inclusió en la presa de decisions, incloent als grups tradicionalment exclosos d'aquests espais[5]. Així, el moviment de justícia climàtica reivindica els principis de **sostenibilitat ecològica, justícia social, participació democràtica i rendició de comptes a la ciutadania**[6], entre altres.

Si els moviments de justícia ambiental i justícia climàtica posen sobre la taula els impactes desproporcionats i la falta de participació de determinats col·lectius en la crisi climàtica (e.g. comunitats negres, comunitats indígenes o col·lectius de baix nivell socioeconòmic), el moviment per la justícia sexual i reproductiva expandeix aquest diàleg als drets sexuals i reproductius per considerar les influències estructurals i les condicions ambientals que modelen la vida

1 Bowleg, L. (2012). *The problem with the phrase women and minorities: Intersectionality - an important theoretical framework for public health.* American Journal of Public Health, 102(7), 1267–1273.

2 Viveros Vigoya, M. (2016). *La interseccionalidad: una aproximación situada a la dominación.* Universidad Nacional Autónoma de México, Programa Universitario de Estudios de Género.

3 Anguelovski, I., Roberts, D. (2011). *Spatial justice and climate change: multi-scale impacts and local development in Durban, South Africa.* In: Carmin JA, Agyeman J, eds. *Environmental Inequalities Beyond Borders: Local Perspectives on Global Injustices.* Cambridge, DT.: Mit Press;

4 Svampa, M. N. (2020). *¿Hacia dónde van los movimientos por la justicia climática?* Revista Nueva Sociedad, No 286, ISSN: 0251-3552

5 Schlosberg, D., Collins, L. B. (2014). *From environmental to climate justice: Climate change and the discourse of environmental justice*, Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change, 5(3), pp. 359–374. doi: 10.1002/wcc.275.

6 Chatterton, P., Featherstone, D., Routledge, P. (2013). *Articulating climate justice in Copenhagen: antagonism, the commons, and solidarity.* Antipode, 45:602–620

sexual i reproductiva de les dones i identitats dissidents, especialment de col·lectius històricament marginalitzats i vulnerabilitzats pel sistema (dones racialitzades, dones amb baix nivell socioeconòmic, col·lectiu LGTBIQ+)[7]. Aquest moviment amplia en les últimes tres dècades el que inicialment al Nord global podia ser considerat un moviment unidimensional (enfocat en la lluita feminista pel dret a l'avortament) a un moviment internacional compromès amb un marc més ampli de justícia social en el qual els drets sexuals i reproductius i la capacitat de decidir es defineixen i entenen dins d'un context sociopolític concret[8].

Des d'aquesta mirada, s'ocupen també espais dins de l'agenda climàtica política, per reivindicar acords i transicions justes i sensibles al gènere. Un dels espais més visibles es troba en el desenvolupament de polítiques climàtiques a nivell internacional, amb agrupacions com el Grup de Dones i Gènere (Women and Gender Constituency) dins de la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic (CMNUCC) o el Women's Major Group, dins del Programa de Nacions Unides per al Medi Ambient. Des d'aquests espais es denuncia la correlació entre el canvi climàtic i la deterioració dels drets sexuals i reproductius (per exemple, amb l'increment de violències sexuals i de gènere[9]), així com l'impacte que determinades mesures d'acció climàtica poden tenir exacerbant aquesta vulneració de drets, recordant que "l'exercici dels drets sexuals i reproductius per part de les dones és un afer de Drets Humans i no un vehicle per acabar amb els efectes del canvi climàtic". Però més enllà dels impactes, es denúncia també l'encara insuficient participació de les dones i identitats dissidents en els espais d'acció i decisió climàtica i es reclama una transformació sistèmica i estructural, arrelada en transicions justes i models feministes decolonials, que pugui abordar la crisi climàtica des del seu origen i permetre una participació adequada de tots els col·lectius afectats.

Prenent com a referència aquest context, el projecte Amplificant la interconnexió entre la Justícia Climàtica i la Justícia Sexual i Reproductiva ha buscat analitzar **com els moviments de justícia climàtica incorporen perspectives de gènere i de feminisme interseccional i com el moviment feminista tracta la qüestió climàtica**, amb l'objectiu final d'identificar i compartir elements de reflexió per reforçar la interconnexió entre els moviments feministes (en tota la seva diversitat) i de justícia climàtica a Catalunya. Amb això es pretén contribuir a generar reflexions, evidència i aliances que ens ajudin a construir narratives i discurs polític i que aportin a la definició i implementació d'accions d'incidència política, social i sensibilització. En les següents pàgines, presentem els resultats d'aquest procés de recerca. Per a això, incloem primer un marc conceptual per contextualitzar la nostra recerca, presentem el disseny i la metodologia aplicada, i compartim els resultats de l'anàlisi elaborada.

7 Mandell, R., Israel, B.A., Schulz, A.J. (2018). *Breaking free from siloes: intersectionality as a collective action frame to address toxic exposures and reproductive health,* Social Movement Studies, DOI: 10.1080/14742837.2018.1556091

8 Di Chiro, G. (2008). *Living environmentalisms: coalition politics, social reproduction, and environmental justice,* Environmental Politics, 17:2, 276-298 doi: 10.1080/09644010801936230

9 https://womendeliver.org/wp-content/uploads/2021/02/climate-change-report.pdf

Marc conceptual

2

UNA MIRADA A LA INTERSECCIÓ ENTRE JC I DSIR

En aquesta secció revisem l'estat de l'art dins de la literatura acadèmica, per crear un marc conceptual des de l'ecologia política feminista, la justícia ambiental i els estudis ambientals crítics, que ens ajudi a contextualitzar la intersecció entre justícia sexual i reproductiva i justícia climàtica en els lluites socio-ambientals a nivell global. En aquesta exploració, ens plantegem quin lloc ha ocupat el gènere i com s'ha anat transitant cap a la interseccionalitat dins de l'aproximació al canvi climàtic des d'aquests àmbits. Revisant la literatura hem distingit tres etapes progressives en la manera de conceptualitzar i abordar aquesta relació.

En els anys 1990 i a principis dels 2000, les referències al gènere i el canvi climàtic comencen a aparèixer, fonamentalment des de l'àmbit dels estudis de gènere, medi ambient i desenvolupament i per acadèmiques feministes vinculades a organismes de governança internacional, com l'ONU. En un exhaustiu estudi de literatura dut a terme per Sherilyn MacGregor el 2010 [10], la investigadora constata com les categories de classe, pobresa i raça estan molt més presents que el gènere en les anàlisis que des de les ciències socials es fan del canvi climàtic. En els documents revisats que esmenten el gènere, les **dones s'identifiquen majoritàriament com a víctimes** del canvi climàtic, amb particular èmfasi en les **dones pobres del Sud global**. L'eix **dones/pobresa/vulnerabilitat** apareix així com l'enfocament més freqüent d'aquesta etapa. Encara que aquest enfocament ha estat sens dubte productiu com a estratègia per

10 Sherilyn MacGregor (2010). *Gender and climate change: from impacts to discourses*, Journal of the Indian Ocean Region, 6:2, 223-238, DOI: 10.1080/19480881.2010.536669

incloure reclamacions i avenços feministes en l'agenda política[11], investigadores com MacGregor van alertar que també van contribuir a una comprensió reduïda del gènere, una fixació en els impactes i el retrat de les dones del Sud global com a víctimes. En un article publicat a finals dels 1990 per l'acadèmica feminista Charlotte Bretherton[12], s'identifiquen tres tipus de categories discursives associades a les dones en la literatura sobre polítiques ambientals globals: dones com a víctimes, dones com a salvadores i dones com "el problema". Aquesta comprensió reduïda del gènere, a la qual MacGregor anomena el parany del "gènere-significa-dona" deixa fora una anàlisi més àmplia des de la crítica social i les relacions de poder i reforça idees sexistes sobre les dones, presentant-les com un grup homogeni. Seema Arora-Jonsson critica, a més, la falta de recerca i conceptualització rigorosa en alguns informes durant aquesta etapa, la qual contribueix a aquesta reproducció d'estereotips a-crítics sobre el gènere:

«La literatura sobre el canvi climàtic i el gènere s'ha escrit fins ara principalment per pressionar per una perspectiva de gènere dins de la política internacional. (...) Molts informes i documents sovint no citen les seves fonts o tendeixen a citar-se entre si. Com a resultat d'això, la credibilitat de la investigació de gènere es veu soscavada i es troba amb l'escepticisme dins de la comunitat de recerca més àmplia. La concepció de les dones com vulnerables o virtuoses en relació amb el medi ambient presenta una concepció estàtica dels rols de les dones. Les dones tendeixen a ser representades com un grup homogeni, patint a causa de la seva posició social marginal davant dels homes. (...) Es considera que el principal problema és que les dones són vulnerables, més susceptibles al canvi climàtic i que aquest és principalment un problema en el món en desenvolupament. La lluita contra els desequilibris de poder no està necessàriament a l'agenda. Aquesta insistència en la vulnerabilitat universal de les dones (almenys pel que fa al món en desenvolupament) pot tenir un efecte contrari, és a dir, el gènere es fa invisible en els debats sobre el canvi climàtic ja que se suposa que sabem quin és el problema: la vulnerabilitat de les dones.» *(p.748)*

Des d'aquesta perspectiva crítica, es considera que l'enfocament exclusivament en les dones dificulta discursos transformadors fora d'aquestes categoritzacions i urgeix a repensar les maneres en les quals les feministes posen el gènere en l'agenda política ambiental i climàtica. Aquest moviment es plasma en la **segona meitat dels 2000** en la que la literatura acadèmica comença a posar el focus en l'anàlisi crítica de les relacions de poder i els rols de gènere. Es denuncia que "el canvi climàtic no ocorre en el buit, sinó en el context d'altres riscos" (p.6) i que les relacions i rols de gènere modelen la vulnerabilitat i la capacitat de les persones per adaptar-se al canvi climàtic[13]:

11 Arora-Jonsson, S. (2011). *Virtue and vulnerability: Discourses on women, gender and climate change.* Global Environmental Change, 21(2), 744-751.

12 Bretherton, C. (1998), *'Global environmental politics: putting gender on the agenda?'*, Review of International Studies, Vol. 24, pp. 85-100.

13 Terry, G. (2009). *No climate justice without gender justice: an overview of the issues*, Gender & Development, 17:1, 5-18.

«Mentre que la major vulnerabilitat de les dones pobres en comparació amb els homes es deu en part al seu accés relativament limitat als recursos i a la seva pobresa resultant, aquesta no és la història sencera. També sorgeix de les normes socials i culturals sobre, per exemple, les divisions de gènere del treball, la mobilitat física, i qui en te dret a participar en la presa de decisions a nivell domèstic i comunitari.» *(p. 7)*

Es reclamen estudis més exhaustius que posin fi a la reproducció de dicotomies, tant entre homes i dones, com entre Nord i Sud global, per incloure anàlisis més crítics i matisats. Aquests discursos reclamen, d'una banda, posar en el focus d'anàlisi "les construccions discursives i socials de les masculinitats i feminitats hegemòniques que modelen la manera en la qual interpretem, debatem, articulem i responem a fenòmens socials/naturals/tecnològics com la guerra, la crisi econòmica i el canvi climàtic" (p. 228). D'altra banda, emfatitzen la importància del context i d'una anàlisi situada en l'anàlisi crítica de les relacions entre gènere i canvi climàtic, incloent altres variables com la classe, la raça/ètnia o l'orientació sexual. S'entén que el gènere necessita ser tractat com un conjunt complex de relacions de poder que intersecccionen entre si per deixar de ser un fenomen binari, que parla només de dones, generalitza la seva vulnerabilitat i invisibilitza altres eixos de diferència.

Enfront d'enfocaments positivistes i exclusivament tecno-científics, la vulnerabilitat i l'adaptació enfront del canvi climàtic es reivindiquen com **processos socio-polítics**, els impactes redistributius del qual sobre el gènere, entre altres, s'han de tenir en compte [14]. Sota aquesta mirada, el concepte feminista de **reproducció social** és recollit també durant aquesta etapa com a fenomen que vincula la lluita feminista i l'ambiental. La reproducció social refereix a aquells processos, institucions i condicions (socials, econòmiques i ecològiques)

El gènere necessita ser tractat com un conjunt complex de relacions de poder que intersecccionen entre si per deixar de ser un fenomen binari, que parla només de dones, generalitza la seva vulnerabilitat i invisibilitza altres eixos de diferència.

associades a la creació i el manteniment de la vida quotidiana i al sosteniment de les comunitats humanes, a través de pràctiques de reproducció biològica, cures, socialització, satisfacció de necessitats i reproducció de la força de treball [15]. Recollint el guant de les acadèmiques i activistes ecofeministes, Giovanna Di Chiro [16] publica el 2008 un mapeig de lluites ambientals i reproductives i identifica la reproducció social com el camp d'intersecció crucial

14 Terry, G. (2009). *No climate justice without gender justice: an overview of the issues,* Gender & Development, 17:1, 5-18.

15 Bakker, I. and Gill, S. (Eds.) (2003). *Power, production and social reproduction.* London and New York: Macmillan-Palgrave

16 Di Chiro, G. (2008). *Living environmentalisms: coalition politics, social reproduction, and environmental justice,* Environmental Politics, 17:2, 276-298 doi: 10.1080/09644010801936230

entre ambdues, advocant per una articulació política interseccional i dinàmica dels moviments des d'aquesta base comuna:

«El moviment ambiental dominant i el moviment de les dones han lluitat amb les dificultats de desenvolupar una política d'articulació, en gran part, argumentaria, a causa dels problemes dels efectes fronterers - la impossibilitat de trobar terreny comú en un terreny arriscat que finalment es redueix a "els nostres problemes enfront dels teus problemes". Es pot sostenir una política de coalició replantejant un "terreny comú"? Les dones activistes de la justícia ambiental i la justícia reproductiva, el treball de les quals examino, participen en una política de coalició que reestructura o rearticula qüestions de drets ambientals i reproductius en termes de les necessitats per mantenir la vida quotidiana, el que marxistes i feministes han anomenat reproducció social. Una anàlisi de la reproducció social com a qüestió ambiental ens permet "saltar escales" (Smith 1992) per entendre els impactes del modus actual de producció – globalització corporativa– sobre la supervivència dels cossos individuals, comunitats particulars, cultures nacionals i la pròpia terra. La mort de la vida quotidiana, i tot el que la sustenta, es converteix en el focus de les anàlisis interseccionals que forgen una política dinàmica de coalició que reuneix moviments socials compromesos amb els drets ambientals i reproductius.» *(p.280)*

La interseccionalitat s'identifica, per tant, com un potent marc aglutinador de lluites així com un marc d'anàlisi crítica fonamental. Portar aquest marc analític a la pràctica de la recerca, no obstant això, suposa un repte que necessita diversos anys per materialitzar-se de forma més extensa. Houra Djoudi et al.[17] publiquen el 2016 una revisió de la literatura científica sobre gènere i adaptació al canvi climàtic publicada fins el 2013. En aquesta conclouen que en la recerca publicada durant el període revisat, malgrat existir articles que reconeixen desigualtats interseccionals i la intersecció entre gènere i altres categories, el marc interseccional com a tal encara no està integrat en aquests enfocaments (que solen explorar una sola variable connectada al gènere), sent pràcticament absent en el global de la literatura científica.

El marc interseccional, no obstant això, comença a fer-se més present en la literatura revisada **segons avança la dècada de 2010**. Anna Kaijser i Annica Kronsell (2014)[18] assenyalen com l'anàlisi interseccional del canvi climàtic pot ajudar a visibilitzar la manera en què diferents persones i grups diversos es relacionen amb la crisi climàtica, a causa de la seva situació dins d'estructures de poder basades en categoritzacions socials dinàmiques i contextos específics. Visibilitzar aquestes relacions i posicionaments esdevé important doncs els impac-

17 Djoudi, H.,. et al. (2016). *Beyond dichotomies: Gender and intersecting inequalities in climate change studies.* Ambio 45 (Suppl 3), 248–262 (2016). https://doi.org/10.1007/s13280-016-0825-2

18 Kaijser, A., & Kronsell, A. (2014). *Climate change through the lens of intersectionality.* Environmental politics, 23(3), 417-433. doi: 10.1080/09644016.2013.835203

tes del canvi climàtic, així com les polítiques de mitigació i adaptació per abordar-los, poden aprofundir en aquestes estructures de poder, però també poden contribuir a qüestionar-les i renegociar-les (ibid). D'altra banda, la interseccionalitat pot ajudar també a generar i legitimar altres sabers i formes de coneixement, comunament marginalitzats a l'agenda climàtica (per pertànyer a col·lectius exclosos), contribuint a generar aliances entre diferents veus i amb això, respostes més efectives i legítimes a la crisi climàtica. En aquest context les mateixes autores plantegen la necessitat de preguntar-nos qüestions com *quins tipus de coneixement estan sent privilegiats per abordar la crisi climàtica? Com es relaciona l'enteniment del que és coneixement legítim amb categories socials i relacions de poder?*

Respecte a com portar-ho a la pràctica, Stephanie Malin i Stacia Ryder (2018) [19] advoquen per incloure elements d'anàlisis que ajudin a recollir la interseccionalitat de les injustícies ambientals, com: explorar les situacions des de diferents escales (individual, domèstica, comunitària, global) i localitzacions socials (on estem situades en la intersecció de diferents categories socials), mirar les diferències intra-grups, o identificar i analitzar de forma més crítica i directa no sols els actors que són poderosos, sinó també els sistemes i processos de poder dins d'aquestes dinàmiques d'injustícia ambiental. Les mateixes autores van editar en 2018 un número especial a la revista *Environmental Sociology*[20] enfocat a la interdisciplinarietat i la (in)justícia ambiental, on recullen dotze experiències i reflexions entorn de múltiples temàtiques com: urbanisme, desplaçaments forçats, diversitat funcional, justícia alimentària, gestió de residus, industrialització o persones sense llar. En aquesta publicació constaten un cert encara que lent avanç en la literatura i argumenten la necessitat d'adoptar enfocaments acadèmics de justícia ambiental "profundament interseccional" *('deeply intersectional' environmental justice)* que "explícitament reconeguin i iterativament analitzin les múltiples estructures opressives - contextuals, inseparables i retroalimentades - que interseccionan per controlar i dominar a individus i comunitats marginalitzades mentre privilegien a altres grups de poder" *(ibid, p. 4)*.

En els últims anys, la pandèmia provocada per la COVID19 ha obert també nous debats i connexions sota aquesta mirada interseccional. La geògrafa Fahrana Sultana (2021) aplica una mirada feminista i interseccional per explorar el rol del solapament de la crisi climàtica i pandèmica en la co-producció estructural, material i discursiva de noves (i velles) injustícies. En la seva recerca explora com la crisi provocada per la COVID 19 ha creat nous reptes, vulnerabilitats i càrregues que se sumen a les injustícies generades o exacerbades per la crisi climàtica[21]. L'autora assenyala les similituds existents entre totes dues crisis entorn de les diferències de gènere en els impactes, com poden ser l'augment de la càrrega de treball de cures no remunerat, l'exposició diferencial al risc, l'augment de les violències de gènere, o l'aprofundiment de la in-

19 Stephanie A. Malin & Stacia S. Ryder (2018). *Developing deeply intersectional environmental justice scholarship,* Environmental Sociology, 4:1, 1-7, DOI: 10.1080/23251042.2018.144671

20 Stephanie A. Malin & Stacia S. Ryder (2018). *Developing deeply intersectional environmental justice scholarship,* Environmental Sociology, 4:1, 1-7, DOI: 10.1080/23251042.2018.144671

21 Sultana, F. (2021). *Climate change, COVID-19, and the co-production of injustices: a feminist reading of overlapping crises,* Social & Cultural Geography, 22:4, 447-460, DOI: 10.1080/14649365.2021.1910994

seguretat en els mitjans de subsistència i la precarietat financera (p. 448). Però també alerta de com aquestes diferències de gènere "es manifesten de forma diferenciada espacial, temporal i interseccionalment, exposant deficiències sistèmiques ja existents i creant altres noves" (íbid). Una mirada crítica a aquestes crisis requereix, per tant, entendre les complexitats i contextos locals, reconeixent el rol fonamental que té també l'espai, sent les diferències interseccionales "co-constitutives d'històries de colonialisme, imperialisme i modernització" *(p.449)*.

En aquest camí, no exempt de reptes, els estudis i epistemologies feministes, així com altres cossos de coneixement (com les epistemologies decolonials, indígenes, estudis de raça crítica, etc.) poden oferir eines de reflexivitat crítica, conceptuals i metodològiques. Des d'aquest lloc, la mirada interseccional es reivindica com una eina no sols per desentranyar les complexes estructures de poder, sinó també per entendre les experiències de les persones que viuen i gestionen cada dia les crisis actuals i generar aliances fortes cap a estratègies d'emancipació transformadora:

«Per treballar cap a canvis emancipadors, cal involucrar-se amb diverses estructures, institucions i comunitats de manera ètica però crítica. Això també significa treballar de manera interdisciplinària i transdisciplXinària, reconeixent que l'experiència existeix més enllà de la torre d'ivori, en les experiències viscudes i la saviesa de les comunitats en primera línia. En conclusió, els enfocaments radicals d'interseccionalitat van més enllà de les anàlisis i explicacions, explorant oportunitats per construir solidaritats, agències i col·lectivitats contra les desigualtats sistèmiques i l'opressió.» *(p.454)*

Des d'aquest reconeixement a la necessitat d'una mirada sensible a les diferències i la importància crucial de la construcció d'aliances i solidaritats de base, neix la recerca que es presenta en aquest informe.

Metodologia

3

3.1. Plantejament de la recerca

Aquesta recerca es va dissenyar com un **cas d'estudi qualitatiu** a Catalunya, per explorar com els moviments de justícia climàtica (JC) incorporen perspectives de feminisme interseccional i drets sexuals i reproductius (DSIR) i com el moviment feminista vinculat a la defensa dels DSIR i la justícia sexual i reproductiva (JSR) tracta la qüestió climàtica, amb l'objectiu final d'identificar punts de connexió i generar aliances entre els moviments. La recerca es desenvolupà en dues etapes entre els mesos de juliol i desembre de 2022:

1. **Una revisió bibliogràfica**, des de l'ecologia política feminista, la justícia ambiental i els estudis ambientals crítics, sobre la intersecció entre feminisme (amb perspectiva amplia i en tota la seva diversitat) i justícia climàtica en les lluites socio-ambientals a nivell global. Aquesta revisió ens ha servit per a elaborar un marc conceptual amb el que contextualitzar l'informe i l'anàlisi de resultats, i per guiar el disseny del treball empíric.

2. Una segona etapa de **disseny i treball de camp**. El marc conceptual identificat en l'etapa prèvia va informar el desenvolupament de la metodologia de recol·lecció de dades, dissenyant un guió d'**entrevista semi-estructurada** d'una hora de duració i un **grup de discussió focal** de dues hores (veure Annex 1). Totes dues eines es van plantejar de forma estratègica no només per a generar dades conjuntament, sinó per provocar una reflexió i una discussió que pogués ser d'utilitat per la creació d'aliances. Aquestes eines es van implementar amb 12 actors clau seleccionats.

L'anàlisi resultant del treball empíric va ser compartit amb les persones participants de moviments socials de JC i JSR en una sessió presencial de retorn per poder discutir els resultats abans de la redacció de l'informe i generar un primer espai de trobada entre actors clau.

3.2. Actors participants

De forma estratègica, vam seleccionar col·lectius clau vinculats als moviments de justícia climàtica i de justícia sexual i reproductiva, i vam afegir-ne algunes administracions locals i regionals, com a mirall complementari per l'anàlisi. Les **taules 1-3**, recullen els actors participants, classificats segons tipus d'entitat, àmbit i escala d'acció.

Els actors participants de moviments de lluita climàtica van ser seleccionats mitjançant un mapeig d'actors previ, que es va centrar de forma estratègica en la **Xarxa de Justícia Climàtica de Catalunya**, com a iniciativa que recull, en l'actualitat, els principals col·lectius articulats al voltant de la lluita climàtica a Catalunya. Dels 14 actors contactats dins de la xarxa, 5 no van participar justificant que ja no estaven en actiu (Fridays for Future, Climacció, Moviment per la Justícia Climàtica) o per manca de resposta (Mothers for Future, Barris pel Clima).

Els actors participants de moviments de defensa dels DSIR i justícia sexual i reproductiva, van ser identificats mitjançant L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius, com a entitat ubicada al centre d'aquesta lluita a Catalunya. Cinc persones representant a 6 entitats van participar de forma presencial a un grup de discussió focal a Barcelona, previ a les entrevistes amb els col·lectius de JC.

Paral·lelament, 5 actors representants d'administracions locals (Ajuntament de Barcelona) i regionals (Àrea Metropolitana de Barcelona, Generalitat de Catalunya) es van escollir pel seu àmbit d'acció i competències vinculades a la lluita climàtica o als DSIR. L'anàlisi a nivell administratiu es va plantejar com complementari a l'anàlisi principal (enfocat en moviments socials) per identificar possibles finestres d'oportunitat en el context actual.

Taula 1. Col·lectius del moviment de justícia climàtica participants a les entrevistes.

#	Nom entitat	Acrònim utilitzat a l'informe	Tipus d'actor	Àmbit i escala d'acció
1	Extinction Rebellion Barcelona	XR	Col·lectiu	Àmbit i escala d'acció
2	Ecologistes en Acció	EeA	Confederació	Activisme, recerca; nacional/local
3	Enginyeria Sense Fronteres	ESF	ONG	Activisme, recerca, incidència política; nacional/local
4	Alianza contra la Pobresa Energètica	APE	Xarxa	Acompanyament i suport, incidència política, activisme; regional (cat)
5	Observatori del Deute en la Globalització	ODG	Associació	Recerca, formació, incidència política; regional (cat)
6	Xarxa per la Sobirania Energètica	XsE	Xarxa	Recerca, formació, activisme, incidència política; regional (cat)
7	Acció Ecofeminista	Acció EF	Col·lectiu	Activisme; local
8	Entrepobles	EP	ONG	Cooperació, educació, activisme; nacional, regional, local
9	Xarxa d'Economia Solidària	XES	Xarxa d'entitats	Teixit cooperatiu/comunitari; regional

Taula 2. Col·lectius del moviment de drets sexuals i reproductius participants al grup focal.

#	Nom entitat	Acrònim utilitzat a l'informe	Tipus d'actor	Àmbit i escala d'acció
1	L'Associació Drets Sexuals i Reproductius	L'ASSO	Associació	Atenció, sensibilització, incidència; Regional, internacional
2	Creación Positiva	CP	Associació	Atenció, sensibilització, incidència; Regional, internacional
3	Calala Fondo de Mujeres	CFM	Associació	Atenció, sensibilització, incidència; Regional, internacional
4	Mika	MK	Associació/ col·lectiu	Atenció, sensibilització, incidència, activisme; local, internacional
5	Entrepobles	EP	ONG	Cooperació, educació, activisme; nacional, regional, local
6	Xarxa de Dones per la Salut	XDS	Xarxa	Atenció, sensibilització, incidència, activisme; regional

Taula 3. Entitats de l'Administració pública participants a les entrevistes.

#	Nom entitat	Acrònim utilitzat a l'informe	Tipus d'actor	Àmbit i escala d'acció
1	Servei de Sostenibilitat i educació, de l'Àrea Metropolitana de Barcelona	AMB	Administració Pública	Ambiental, polítiques i gestió; local (Àrea Metropolitana BCN)
2	Oficina de Canvi Climàtic, de l'Ajuntament de Barcelona	OCC-BCN	Administració Pública	Ambiental, polítiques i gestió; local (Ajuntament)
3	Oficina Catalana del Canvi Climàtic, de la Generalitat de Catalunya	OCCC	Administració Pública	Ambiental, polítiques i gestió; regional (Cat)
4	Institut de les Dones / Secretaria Feminismes, Generalitat de Catalunya	ICD/ Secretaria	Administració Pública	Gènere, polítiques i gestió; regional (Cat)
5	Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, Generalitat de Catalunya	ACCD	Administració Pública	Cooperació internacional, educació per el desenvolupament; regional (Cat)

Resultats i anàlisi (I)

4

INTEGRACIÓ DE CONCEPTES

4.1. Integració del feminisme interseccional dins dels moviments de JC

En aquesta secció revisem com des dels col·lectius vinculats a la lluita climàtica es conceptualitza la noció de justícia climàtica i fins a quin punt s'integra la mirada interseccional i feminista, com es trasllada a la pràctica i quines vinculacions existeixen amb la lluita pels DSIR i la justícia sexual i reproductiva.

4.1.1. De la vulnerabilitat a la JC interseccional

Conceptualització i reivindicacions

Entre els col·lectius i entitats consultats hi ha generalment una **conceptualització comuna de la justícia climàtica (JC)**, malgrat la utilització de conceptes o marcs globals alternatius en alguns casos. **Aquesta conceptualització aborda la noció de justícia des de la vessant distributiva, restaurativa i procedural i està fortament condicionada per la mirada interseccional.**

D'una banda, es parteix de la conceptualització de la crisi climàtica des d'una **mirada sistèmica**, que posa l'èmfasi en l'**anàlisi crític del sistema que produeix la crisi eco-**

social actual, que s'entén com a una superposició de crisis (social, ecològica/biodiversitat, econòmica, política, cultural), dins de les quals es troba la crisi climàtica. Aquest sistema, coincidint amb la literatura revisada, s'identifica com un sistema capitalista, extractivista, (neo)colonialista i heteropatriarcal que genera **fortes desigualtats i opressions que interseccionen** sobre actors concrets segons el seu estatus socioeconòmic, raça, gènere, i identitat sexual, entre d'altres. Es parteix llavors d'una dimensió distributiva de la justícia climàtica, identificant responsabilitats, impactes, i beneficis diferenciats. Aquesta mirada es troba travessada pel reconeixement del rol històric de dominació **Nord Global - Sud Global**, que s'ha traduït al llarg del temps en relacions d'extracció i abús molt concretes:

«Abans que sorgís el tema de la justícia climàtica vam treballar des de la justícia ambiental, com intentant veure tots els impactes. Anant a lo més concret, com els models de gestió de l'aigua i l'energia tenen un impacte en el ecosistema, les comunitats, a nivell global. I històricament molt més centrades en aquest espoli i extractivisme a les poblacions del sud global i en els últims 10 anys posant molt d'èmfasi també aquí. Llavors, incloent la perspectiva del deute ecològic, com es generen les desigualtats globals en un històric d'espoli, que deia abans, i una mica com, això que els països que son més rics i podrien disposar dels seus recursos estan patint tota aquesta afectació de grans empreses transnacionals que actuen amb tota la impunitat.» *(PC1)*

El reconeixement de les desigualtats en les responsabilitats i impactes (tant a escala local com global) esdevé, però, un punt de partida per reivindicacions més amplies i arrelades. Per una banda, reivindicacions de justícia restaurativa, des del reconeixement i la demanda de reparació dels danys causats, majoritàriament des del Nord Global cap al Sud Global - encara que aquestes dinàmiques també s'identifiquen, en menor mesura, amb eixos de dominació concrets dins dels propis països, com per exemple, l'eix urbà-rural. El paradigma del **deute ecològic** és un bon exemple d'aquesta vessant restaurativa, més tard ampliat per incloure el **deute financer** i actualment reivindicant el **deute de cures**. Aquesta dimensió restaurativa és connecta a més a més amb el reconeixement de les **lluites i la llarga trajectòria de resistències en el Sud Global que són exemple i referents** per la lluita climàtica dins d'aquests col·lectius:

«(Nosotras) bebemos y mostramos los conocimientos, los aprendizajes, las experiencias que nos traen tantos años de lucha allá (en el Sur Global) y también los impactos más graves, como el asesinato de defensores y defensoras o la criminalización, muchas cosas. Y no solo los impactos, también las alternativas hace mucho tiempo que se trabajan y se reivindican. Y cómo podemos beber y adaptar, porque (el Norte global) es otro contexto, pero cómo nos pueden aproximar otra cosmovisión, otra manera de ver.» *(PC7)*

Per altra banda, al nucli de les reivindicacions dels col·lectius trobem la justícia procedural, amb demandes que transcendeixen l'enfocament tècnic o tecnològic de les solucions (e.g. reducció d'emissions de CO2) i advoquen per una **transició ecosocial**. La transició ecosocial **sorgeix com a paradigma englobador** que posa l'èmfasi en la **transformació del sistema i la transi-**

ció ecològica sota criteris de justícia social. En el cas d'algunes de les entitats participants, aquest marc discursiu és més utilitzat que el de justícia climàtica, com en el cas de la Xarxa d'Economia Solidària (XES), o en el cas d'Ecologistes en Acció-Catalunya (EeA), que prefereixen el concepte de justícia ecosocial.

La mirada interseccional apareix com un element clau per entendre els discursos i pràctiques del conglomerat de col·lectius dins del moviment per la justícia climàtica, un moviment amb marcada vocació ecofeminista i interseccional.

En qualsevol cas, el paradigma de la transició ecosocial està present en tots els col·lectius, associant la justícia climàtica a un **canvi de model** (de planificació, de gestió, de governança) dins dels diferents sectors travessats per la crisi climàtica (energètic, cures, econòmic, etc.) i amb un reconeixement diferenciat del que ha de créixer o decréixer (parlant, per exemple, de redistribució de recursos). La **democratització econòmica, la participació i accés a la presa de decisions i recursos, o l'ampliació i el reforçament del drets** s'entenen en aquesta transició com a ingredients fonamentals en un context futur d' agudització de la crisi climàtica i escassetat de recursos, per a que cap col·lectiu es quedi enrere ni predominin solucions elitistes, propostes autoritàries (eco-feixismes) o models basats en la austeritat dels més vulnerables.

Des d'aquest enteniment, **les sobiranies i els drets col·lectius emergeixen com a dos elements clau** per vertebrar la JC, i que en algunes entitats constitueixen eixos formalitzats d'acció, com en el cas de l'Observatori del Deute en la Globalització (ODG), Enginyeria Sense Fronteres (ESF) o Entrepobles (EP). Les sobiranies passen per la capacitat real de decidir en tots els àmbits travessats per la crisi ecosocial (sobirania del cossos, sobirania energètica, alimentària, econòmica, etc.), mentre que els drets s'entenen des d'una vessant col·lectiva, més enllà de la defensa de drets humans individuals. De manera connectada amb la defensa dels drets col·lectius, la justícia climàtica també es nodreix del discurs sobre la **defensa dels serveis públics i la gestió público-comunitària**. Aquesta defensa s'articula i connecta amb la lluita climàtica, amb especial èmfasi des de col·lectius com l'ODG, ESF, EP o la XES i en vinculació amb el discurs ecofeminista. Els serveis públics es reivindiquen per una banda com a proveïdors de béns immaterials però extremadament necessaris, com són **la salut o l'educació**, que tradicionalment no ocupen tant d'espai a l'agenda de reivindicacions climàtiques però que s'entenen com a aliades clau en la transformació del sistema. Així mateix, els serveis públics es veuen com una eina de reducció de desigualtats i vulnerabilitats creades pel sistema actual, especialment entre les dones, les quals desenvolupen la majoria de les tasques de cures que no son cobertes per l'Estat. Més enllà del rol de l'Estat, la gestió **público-comunitària** també està present en el discurs i es reivindica com a exercici de les sobiranies i per l'apoderament de la ciutadania.

L'enfocament ecosocial cerca per tant una mirada ecosistèmica i holística a les diverses crisis que aquests moviments aborden. Des de EeA-Catalunya adverteixen, però, que **l'enfocament en lo social no ha de treure-li importància a lo ecològic**, a la crisi de biodiversitat, que està a la base de tota la resta de crisis i de vegades perd focus en les reivindicacions i en l'espai mediàtic.

“The better we understand how identities and power work together from one context to another, the less likely our movements for change are to fracture.”

Kimberlé Chensaw

Interseccionalitat a la pràctica

Al llarg de totes les entrevistes, la mirada interseccional apareix com un element clau per entendre els discursos i pràctiques del conglomerat de col·lectius dins del moviment per la justícia climàtica avui en dia, un moviment amb marcada **vocació ecofeminista i interseccional**. La interseccionalitat és entesa per les entrevistades tant des de la convergència de categories d'**opressió i desigualtat** en la **diagnosi** dels impactes i la proposta de solucions dins de la crisi climàtica, com **des de la intersecció de moviments i lluites en la seva pràctica** per abordar aquestes desigualtats i opressions i construir un món més just i sostenible. En aquest sentit, la lluita climàtica s'entén cada cop més com a una **lluita transversal**, que ha d'expandir-se més enllà del considerat tradicionalment com a 'ambiental' (energia, mobilitat, etc.) per aglutinar i coordinar-se amb altres lluites socials, com la feminista o l'anti-racista.

A la pràctica, molts dels col·lectius treballen directament sobre **eixos d'intersecció** com **el gènere, el nivell socioeconòmic, l'edat, l'orientació sexual i l'origen/l'estatus legal** (els més freqüents) o **la diversitat funcional** i **l'origen urbà-rural** (menys presents). Alguns exemples d'aquesta intersecció inclouen els estudis d'ESF i APE Desigualtat de gènere i pobresa energètica o Precarietat energètica i infància a la ciutat de Barcelona, des de la recerca i la diagnosi; l'acompanyament i assessorament a persones patint pobresa energètica per part de l'APE, en la seva majoria dones, migrades i grans; diversos projectes en la intersecció entre clima, gènere i persones migrades/estatus legal, com per exemple la línia de treball d'EP sobre migracions climàtiques, refugi i dret a la mobilitat; el diàleg territorial dins de la Xarxa de Sobirania Energètica (Xse) per incorporar perspectives del territori que no siguin urbano-centristes; les iniciatives al voltant del urbanisme creuant diverses categories, com l'estudi Propostes ecofeministes per repensar les ciutats, de l'ODG, i el projecte Ciutats Vivibles des de la diversitat que les habita, impulsat per EP; o el treball des de la XES amb la sectorial d'economies feministes, la sectorial de migracions i la recentment creada de diversitat funcional.

> El gran deure pendent i assenyalat per totes les organitzacions/col·lectius és integrar aquesta interseccionalitat en la seva organització, en la composició del seu col·lectiu.

Hi ha col·lectius que fins i tot s'auto-defineixen com a **ubicats en aquestes interseccions**, com és el cas d'EP que neix des de la defensa dels drets humans, els drets de les dones i des d'allà convergeix amb les lluites ambientals i la justícia climàtica, o el cas de la XES, la qual representa una convergència de sectors i lluites en si mateixa. **L'Aliança per la Pobresa Energètica** (APE) és també un bon exemple d'aquesta coordinació interseccional, aglutinant a associacions del teixit veïnal (la FAVB, FavBaix, CONFAVC), de treballadores (Coordinadora d'Assemblees de Treballadors/es a l'Atur de Catalunya) i a la PAH, amb col·lectius i xarxes vinculats tradicionalment amb la lluita ecosocial, com la plataforma Aigua és Vida, la Xarxa per la Sobirania Energètica (Xse), ESF o l'ODG. Dins d'aquesta mirada interseccional, identifiquem també la **campanya FUTURS (IM)POSSIBLES** com una experiència estratègica de vinculació de lluites ecosocials, impulsada des de la XES, l'ODG i COOPOLIS. Des de formats diversos, com tallers, debats o articles, la campanya té

l'objectiu programàtic de traslladar a la societat i discutir conjuntament 12 propostes concretes de transició ecosocial. La campanya culminarà amb el Fòrum de Transició Ecosocial el febrer de 2023, com a espai de sensibilització política on es pugui compartir un marc programàtic conjunt.

El gran deure pendent i assenyalat per totes les organitzacions/col·lectius és integrar aquesta interseccionalitat en la seva organització, en la **composició del seu col·lectiu.** Per bé que hi ha una inclusió de gènere/identitats dissidents (en general, col·lectius feminitzats), de diverses orientacions sexuals i edats (en alguns casos ve generat per el propi origen del col·lectiu; e.g. Acció EF com a espai no mixt i dissident), **hi ha de manera generalitzada una manca de diversitat de les categories raça/persones migrades, nivell socio-econòmic, i diversitat funcional**. Per exemple, la majoria dels col·lectius no tenen persones racialitzades en el seu equip (només EP n'hi inclou i a la XES representa aproximadament un 2% de les persones dins de tota la xarxa). Aquesta és la categoria absent més visible i més auto-criticada des de les organitzacions, seguida del perfil socioeconòmic, mentre que altres categories tampoc presents, com la diversitat funcional, no són tant visibilitzades dins de l'auto-crítica. S'identifica la precarització d'aquests col·lectius, més vulnerables, com una possible causa del seu «no accés» als moviments, però també s'esmenta la dinàmica de les pròpies organitzacions i la seva (in)capacitat d'interpellar altres perfils i acollir-los (veure també en la secció 7. Col·laboracions, Reptes).

«Sí que estem treballant ja en el diagnòstic i la denuncia d'aquesta diferenciació i la podem fer extrapolable també en els nostres propis espais de participació i d'activisme (...) fent un intent de que hi hagi diferents col·lectius, diversitat en els espais on construïm i participem. (...) la interseccionalitat per mi es intentar adaptar-nos a diferents maneres de fer o de poder estar i en aquest sentit, buscar també fer la foto en les activitats, em refereixo a veure on estem i qui no està participant. Tot i així (...) per mi és un repte que els col·lectius vulnerabilitzats participin en aquests espais. (...) El tema de la justícia climàtica que per algunes persones sona com "bueno ya me preocuparé el día de mañana cuando pase esto". Vull dir, és que les persones lluitem per lo més immediat i si no tenim cobertes algunes necessitats…» *(PC5)*

«També assumim i veiem que aquesta diversitat no inclou totes les diversitats. Per exemple, a l'assemblea de l'any passat un (taller) era precisament sobre com incloure persones racialitzades dintre de l'organització. Clar, nosaltres treballem el tema (...) ecosocial però és amb el punt de mira ecologista. I llavors (el repte) és com les persones que tenen unes inquietuds, necessitats, lluites, per exemple, antiracistes, poden trobar un pont d'acció també dintre d'una organització ecologista. I viceversa. O sigui, des de la nostra entitat es veu que sí, son lluites que van entrellaçades, però costa de vegades tant que l'organització es vegi inclusiva a les altres persones, com que realment estigui oberta a lo que puguin aportar les altres persones. És un procés que s'està intentant potenciar.» *(PC4)*

4.1.2. Materialització dels feminismes en la JC

«Posar sobre la taula que quan parlem d'energia hem de parlar de feminismes perquè l'energia no només passa per una dimensió productiva, sinó que el consum está travessat per les cures; quan estem parlant d'aigua, també, perquè sense aigua no hi ha vida i moltes de les tasques de reproducció social i de reproducció de la vida quotidiana no es podrien fer; quan parlem d'habitatge des dels moviments climàtics no es només en termes de rehabilitació, és en termes de cures també, i així amb el tema de l'alimentació i en cada una de les qüestions... Al final es entendre que son indestriables, les qüestions feministes i ecologistes.» *(PC2)*

Malgrat la feminització de les persones que militen en aquests moviments, es critica la masculinització de la lluita ecològica

L'abordatge sistèmic i interseccional de la justícia climàtica fa dels feminismes una peça clau en el discurs d'aquests col·lectius, sent **l'ecofeminisme i les economies feministes** les principals referències i marcs discursius. En general, hi ha un reconeixement de la diversitat de corrents i debats dins dels feminismes, amb discursos que tendeixen a posicionar-se, de forma explícita o implícita, dins de corrents materialistes i constructivistes, és a dir, entenent el gènere com una construcció social, vinculada a rols i relacions socials. Des de molts dels col·lectius el gènere s'expressa com a categoria que inclou **identitats dissidents**, i alguns d'entre ells, com l'ODG i Acció Ecofeminista expliciten i reivindiquen les identitats dissidents com a part de la seva lluita, en vinculació a una mirada crítica i interseccional:

«Dins del feminisme hi han divergències i disputes sobre què som les dones i nosaltres parlem de «dones i identitats dissidents», pensem que les dones trans també estan en aquesta lluita. Quan parlem de dones i identitats dissidents que són especialment vulnerabilitzades, hem de posar la mirada amplia de col·lectius vulnerabilitzats en el sistema capitalista i en aquest sentit a més hi han alguns col·lectius que estan especialment oprimits, dones racialitzades, que visquin en el món rural, identitats dissidents per la seva orientació sexual, etc... O sigui hi han col·lectius que estan especialment oprimits i creiem que aquesta mirada s'ha de tenir en compte també. Lluitant contra una mirada neocolonial, de feminismes blancs, intentem construir propostes ecofeministes que tinguin en compte totes aquestes realitats perquè la lluita al final, i aquí insisteixo molt, que el nostre feminisme es materialista... perquè partim de quines son les realitats que estan succeint. Col·lectius que estan amb menys accés a recursos en aquest sistema i quan dic recursos em refereixo a aigua, energia, també drets sexuals i reproductius, salut i educació, etc. pensem que són subjectes de dret i d'estar al centre de com construïm les alternatives.» *(PC5)*

Conceptualització i reivindicacions

Els ecofeminismes i les economies feministes impregnen i vertebren els discursos, tant en la **diagnosi** com en les reivindicacions associades a la lluita climàtica. En la diagnosi, s'identifica el mateix sistema –capitalista, extractivista, heteropatriarcal– com a opressor de la natura i de les dones/identitats dissidents i altres col·lectius marginalitzats, aprofitant-se dels seus temps i treballs i invisibilitzant o mercantilitzant de forma precària les tasques de reproducció social i de regeneració ecològica que són fonamentals per sostenir la vida i els ecosistemes. Com comentava una entrevistada, és en la «defensa del nostre temps, treball i recursos, on els ecologismes i feminismes es creuen». Per altra banda, també s'identifiquen les **desigualtats de gènere** que produeix el sistema, **com a agreujants** del risc de patir vulnerabilitats socioambientals existents, com és el cas, per exemple, de la pobresa energètica, amb major impacte en dones, especialment les de més edat. Enfront d'aquest sistema opressor, l'ecofeminisme es reivindica a través de la necessitat de reconeixement de les **vulnerabilitats** dels cossos i les persones en les diferents etapes vitals, les quals generen relacions d'**interdependència** entre persones, però també d'**ecodependència** amb la natura, altres éssers vius i el nostre entorn, per proveir els recursos i serveis ecosistèmics necessaris per garantir i sostenir la vida. Les economies feministes es proposen i reivindiquen dins del discurs de moltes entrevistades per tornar a posar les cures i la sostenibilitat de la vida al centre dels nostre sistema, així com garantir les condicions que permetin viure vides dignes. Des d'aquesta perspectiva, cal reconèixer la importància fonamental de les tasques de reproducció social i una democratitza-

ció de les cures, repensant i transformant la distribució dels nostres temps i feines i les nostres relacions (fins ara majoritàriament colonialistes i extractivistes) amb el territori. Tots aquests elements s'entenen com a fonamentals per una transició ecosocial justa i beuen de diverses, lluites, moviments i corrents teòriques que s'identifiquen com a referents. En general, hi ha més mencions a **referents pràctics**, des del reconeixement i l'aprenentatge de les lluites i col·lectius, sobretot del Sud global. Alguns exemples són les organitzacions i companyes d'Abya Yala implicades en lluites per la defensa dels seus drets, cossos i territoris (Acción Ecológica Ecuador, Demos Perú, defensores com la Berta Cáceres i un llarg etcètera); les lluites de dones camperoles al sud est asiàtic per la defensa del seu territori; col·lectius i xarxes feministes al territori (com la Xarxa Feminista, Ca la Dona, o Novembre Feminista); o les xarxes territorials de lluita climàtica a les quals pertanyen. A nivell teòric i conceptual es referencien corrents dels feminismes, com els feminismes del Sud, feminisme comunitari, el feminisme xilè i brasiler (feminismes decolonials) i referents de diferents latituds, com Vandana Shiva, Yayo Herrero, Amaia Pérez Orozco, Nancy Fraser, Mary Mellor, Hortensia Fernández, Maristella Svampa, Verónica Gago, Silvia Federici, Ariel Saleg o Luis González Reyes. De forma més crítica, el reconeixement i seguiment de les lluites del Sud es reivindica també enfront la sobre-visibilització de referents blancs i occidentals a molts dels moviments:

«Vam parlar també d'intentar posar nom a totes les dones que fan feines vinculades a la justícia climàtica i que són invisibilitzades perquè és més fàcil (...). Per exemple, les campanyes de FOSSIL FREE POLITICS, que estan molt impulsades al Sud Global per col·lectius de dones, o les dones camperoles a Filipines lluitant contra l'ampliació de l'aeroport perquè es carregarà no sé quantes hectàrees... No sé, intentar posar nom i veu a totes aquestes persones i entendre que moltes són del Sud global i si ja les estem invisibilitzant quan estem parlant en termes d'ecologisme, perquè sempre vindrà un europeu o del nord global que sap més del tema, quan parlem de dones ja es espectacular. (...) Una miqueta amb aquesta voluntat de posar veu, cara i que no siguin noms estranys.» *(PC2)*

Estant com estan marcats per aquests elements discursius i lluites, molts col·lectius s'autodefineixen a si mateixos com ecofeministes (EP, Xse, ODG, XES, Acció EF), mentre que uns altres, sense definir-se explícitament amb aquesta etiqueta, fan una feina totalment alineada:

«La Xarxa de Sobirania Energètica és un moviment, o una xarxa, autodefinit com ecofeminista. L'APE no. L'APE es un moviment majoritàriament format per dones, però no es denomina ni com a feminista ni com a ecologista. Aquesta és la gràcia, perquè... què hi ha més feminista i ecologista que posar en el centre serveis com l'aigua i l'energia?» *(PC1)*

Paral·lelament, en alguns col·lectius apareixen també veus auto-crítiques i mencions a l'espai de millora, tant en la visibilització dels feminismes en les seves accions d'incidència política i comunicació com en la presència en les seves reflexions i debats o en l'articulació amb altres col·lectius feministes. En aquest sentit, mentre que en alguns col·lectius el treball dels feminismes està formalitzat com a part de l'organització (per exemple, des de comissions o grups de treball concrets o des d'eixos temàtics que

són abordats), en altres col·lectius els feminismes no tenen aquesta presència formal i el seu treball està subjecte a les persones, recursos i agendes de cada moment.

Feminismes a la pràctica: baixar-ho a la organització

Quan baixem a la pràctica, com es materialitzen aquests feminismes dins de les organitzacions? En primer lloc, trobem una composició paritària a tots els col·lectius, i fins i tot amb majoria de dones en molts d'ells. Les identitats dissidents estan presents de forma conscient en alguns col·lectius concrets (Acció EF, ODG) i en altres potser també però no és una categoria de reivindicació del col·lectiu com a tal. Malgrat la feminització de les persones que militen en aquests moviments o dels col·lectius amb els quals treballen, es critica la **masculinització**, encara, **de la lluita ecològica** i concretament d'algunes lluites travessades per la crisi climàtica, com els activismes per l'energia i l'aigua. Aquesta masculinització fa referència a la visibilitat dels homes (més presents, per exemple a nivell mediàtic o en la composició de panells d'experts) i es relaciona també amb la seva major legitimació com a actors competents en aquestes matèries.

D'altra banda, els feminismes es troben presents a la pràctica en l'**aposta per instaurar una cultura de cures** dins de l'organització, que es expressada per totes les persones entrevistades. Aquesta aposta s'emmarca dins d'una trajectòria de sobrecàrrega i auto-exigència acumulades, comuna als activismes, enfront la qual es reivindica, per una banda, assumir els límits i possibilitats amb els temps i persones que hi ha i per altra, transformar dinàmiques i relacions de poder dins dels col·lectius, posant atenció en la participació, els rols, alimentar relacions de suport mutu, etc. Ser capaços realment d'abolir dinàmiques patriarcals i jeràrquiques, renunciar a privilegis o integrar als companys són alguns dels reptes esmentats en aquesta aposta:

> «La lluita que tenim algunes companyes és que no és només esmentar-ho (ser feminista), és agafar consciència des d'aquí. I joc crec que anem avançant però que pot anar lentament. El companys a vegades es senten incòmodes, de com s'ubiquen des de aquí, no? Per exemple hi ha una xerrada sobre ecofeminisme i també el que passa és que som les mateixes companyes les que anem en aquests espais i llavors a vegades és el repte de com integrem als companys, crec que tampoc no és tan fàcil. (...) I bé... no sé, jo tinc com a repte, i t'ho dic a nivell personal, de fer el treball emocional també, perquè crec que no és només un tema cognitiu, que també, però hi ha com una part de renuncia de privilegis dels companys, que això ho tenen ells com a repte i nosaltres jo crec que hem de defensar el dir "no, això ha de ser prioritari". Però també entre nosaltres, les pròpies companyes, perquè de vegades també caiem i reproduïm algunes lògiques, tampoc no n'estem exemptes.» *(PC5)*

El model de **cultura regenerativa** que segueix Extinction Rebellion és un exemple de formalització dins de la organització. Amb aquesta voluntat i fita, molts dels collectius han emprès processos de **diagnosi crítica, reflexió i planificació**, així com de desenvolupament d'**eines pràctiques** que puguin ser d'utilitat per posar les cures i altres elements de cultura feminista al centre

de l'organització. Dins de la XES, per exemple, la Comissió d'Economies Feministes ha posat els feminismes en el relat de forma transversal, però també està generant canvis organitzatius (paritat en la comissió permanent, creació d'una comissió de facilitació de cures) i desenvolupant eines pràctiques (com la graella d'observació de reunions amb perspectiva de gènere) i mecanismes de denúncia i acció (protocol anti-assetjament per raó d'orientació sexual, gènere o racial).

Finalment, molts dels col·lectius treballen en estreta col·laboració amb col·lectius vinculats a les lluites feministes, com col·lectius de dones. Dins d'aquests espais de creuament, **el 8M** apareix com a espai referencial de convergència de lluites, des de l'entrada dels grups ecologistes i de justícia climàtica. Malgrat que alguns col·lectius expressen la sensació de no arribar més enllà de la presencia el dia de la manifestació, es reconeix de forma generalitzada la transversalitat de les reivindicacions i la complementarietat i enriquiment entre els dos moviments (el que el moviment de JC aporta, però també allò que el moviment feminista els hi aporta des d'aquest espai).

Juntament amb el 8M, identifiquem **la lluita veïnal per l'habitatge** com un altre espai de convergència i d'oportunitat per a vehicular la lluita ecosocial amb la feminista. Aquest moviment, encara que no s'autodenomina com a feminista, està molt feminitzat i aborda elements bàsics ecosocials i feministes (com l'accés a l'habitatge i serveis bàsics i altres models de governança) des d'una mirada que posa la defensa de vides dignes al centre i articula col·lectius socials diversos.

4.1.3. DSIR i Justícia Sexual i Reproductiva en la lluita climàtica

«Per a nosaltres el 28 de setembre, el dia per la despenalització de l'avortament, és una data important perquè al final parla del dret sobre el propi cos. I quan parlem de propostes feministes, ecofeministes, parlem de recuperació de sobiranies. Si no n'hi ha una sobirania sobre els propis drets sexuals i reproductius o sobre el dret al teu propi cos, és molt complicat defensar (la resta), és una unitat bàsica.» *(PC2)*

Del tots els col·lectius entrevistats, **només EP té una línia específica al voltant dels DSIR i la justícia sexual i reproductiva** (JSR). És important assenyalar, però, que EP és l'únic actor entrevistat amb doble militància, ja que es tracta d'una ONG que parteix dels feminismes i la defensa dels drets humans i des d'allà aborda la lluita climàtica, i que la feina de justícia climàtica i la de DSIR la fa majoritàriament des de dues línies separades.

Malgrat això, **la temàtica dels drets sexuals i reproductius va sorgint en la feina d'alguns dels col·lectius**, encara que no etiquetada com a tal, o des d'una línia específica d'acció **i totes les persones entrevistades veuen una connexió directa amb la justícia climàtica**. Una pota fonamental de connexió directa amb el marc dels DSIR i la JSR és la reivindicació de **recuperació de sobiranies** dins del moviment, que **inclou la sobirania sobre el propi cos.** El dret i la sobirania sobre el propi cos s'entén com a irrenunciables dins dels debats sobre control de la natalitat i població (sobre el quals algunes de les entrevistades han sigut pre-

guntades des de la premsa), però sobretot com a **una unitat bàsica dins de la defensa global de sobiranies** sense la qual es difícil defensar la resta (el nostre cos és el nostre primer territori a defensar). Les sobiranies també es vinculen amb la defensa d'uns serveis públics **participats des de baix**, i especialment la salut i l'educació, espais tots dos que connecten directament amb la salut sexual i reproductiva. Dins d'aquesta conceptualització, l'ODG aborda de forma específica la **sobirania reproductiva i els DSIR** dins de la seva línia de sobiranies i drets col·lectius (sense manejar el concepte de JSR):

«Nosaltres parlem bàsicament de dos conceptes: sobiranies i drets col·lectius. I quan parlem de sobiranies i drets col·lectius parlem també dels reproductius. En realitat, els ecofeminismes moltes vegades referencien exemples de sobirania alimentària i ara també energètica, però és que per nosaltres la defensa dels drets sexuals i reproductius i de les necessitats immaterials, accés a educació, salut, també han d'estar en el focus de la proposta ecofeminista, perquè al final també parlem de recursos. Però mira, és un dels nostres reptes també. Des que estic a l'ODG hem organitzat taules de debat i ecofeminismes i nosaltres no només convidem a la companya de sobirania alimentària, que també es central i potser ens ve al cap molt ràpidament, perquè també hi ha molta construcció de la proposta ecofeminista des d'aquí i recollim aquest històric, però sempre que parlem de la proposta ecofeminista englobem també la defensa d'aquestes necessitats immaterials que són també materials, o sigui, el nostre gaudi i poder fer amb el nostre cos el que vulguem i en aquest sentit també del dret a les sobiranies reproductives o drets col·lectius.» *(PC5)*

Una altra àrea de convergència sorgeix des de la denúncia dels **impactes ambientals diferenciats i accentuats en la salut sexual i reproductiva de les dones,** per exemple en el cas dels agrotòxics i la contaminació hormonal (EEA), o les connexions entre pobresa energètica i vida sexual (APE, ESF). Respecte a això últim, des de l'APE esmenten, per exemple, com el treball en un projecte europeu amb una associació de dones ha obert la porta a treballar noves connexions entre la falta d'una bona climatització i els impactes a l'hora de poder tenir relacions sexuals i espais d'intimitat. Aquest tipus de temàtiques encara són tabú en els discursos generalitzats de pobresa energètica, però són fonamentals per al desenvolupament ple de les persones.

Encara que no es treballa com a línia específica o prioritària, **totes les persones entrevistades veuen la connexió amb els DSIR i expressen interès** per vincular tot dues temàtiques. S'esmenten també necessitats i reptes, com la manca de coneixement específic i la necessitat de formació, o la necessitat de treballar-ho en xarxa, ja que impulsar noves línies dins del treball limitat del col·lectiu de vegades és complicat i més lent. Des de l'ODG, que ja treballa amb DSIR, es reconeix que és encara un repte treballar la JSR perquè no hi han tantes referències a aquest concepte (en contrast amb altres més treballats des del moviment, com la sobirania alimentària o energètica). Tot i que podrien adoptar el terme de JSR perquè encaixa dins de la seva conceptualització (parlen de justícia climàtica i financera), assenyalen la dificultat d'utilitzar conceptes amb els quals la gent connecti («mar de conceptes»).

4.2. Integració de la justícia climàtica dins dels col·lectius de JSR

Aquesta secció presenta l'anàlisi de la discussió i intercanvi generats durant el grup de discussió focal amb dones de col·lectius i entitats de defensa dels drets sexuals i reproductius (DSIR) dins del paradigma de justícia sexual i reproductiva (JSR). En primer lloc, revisem què defensen i reivindiquen des del seu treball aquests col·lectius per després aprofundir en les connexions que identifiquen amb la lluita per la justícia climàtica.

4.2.1. Dels DSIR a la JSR: Conceptualització i reivindicacions

La justícia sexual i reproductiva es conceptualitza des d'una visió compartida que parteix dels DSIR, com a drets que garanteixen l'accés a una salut sexual i reproductiva plena, i és travessada i amplificada per una dimensió de justícia social. Aquesta dimensió de justícia persegueix garantir, no només l'accés individual de les persones als DSIR, sinó les condicions d'igualtat i autonomia necessàries per trencar opressions i violències històriques i garantir que les persones i comunitats tenen el poder (social, polític, econòmic) per prendre les seves decisions en relació als seus cossos, sexualitats i gèneres.

Els col·lectius participants treballen aquestes dimensions des de l'orientació, acompanyament i atenció directa a collectius afectats, la incidència política, la sensibilització, l'activisme al carrer i l'educació (formal i no formal, com per exemple el programa d'educació afectiva-sexual Co-Educa't). El seu àmbit d'acció està enfocat majoritàriament a Catalunya i al Sud Global (Centre i Sud-Amèrica), encara que també hi ha una feina d'incidència política a nivell estatal i internacional, com per exemple, la feina que fan des del Women's Major Group, participant oficial dels processos de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides. Des dels col·lectius i entitats es treballa amb dones, homes, identitats dissidents, infància i joves.

«Nosaltres la treballem (la JSR) en totes les vessants, sobre tot aquí al Centre Juvenil d'Atenció Sexual (...) una entitat on gestionem i fem acció directa. Tenim un munt de programes i temes, sobre diversitat funcional, diversitat de gènere, des d'una vessant no intervencionista, al contrari. (...) Aquí es dona sortida a moltes situacions: gent jove amb problemàtiques importants, tot lo que es violència de gènere, violència de qualsevol tipus, tot lo que significa el dret a la sobirania corporal i des d'aquí... tot el que vulguis. Tenim una persona que fa orientació sobre LGTBIQ i (...) per a que tothom pugui tenir una vida sexual plena i lliure.» *(PD1)*

«Siguiendo esta línea, para nosotras (JSR) es generar todas las acciones que garanticen realmente el acceso, que las personas puedan ejercer libremente sus derechos sexuales,

éste es el tema de justicia. Y desde aquí vemos que no todas las personas tienen las mismas condiciones, entonces generar estas acciones para realmente poder llegar a situaciones de igualdad y de garantizar lo máximo posible y disminuir los riesgos en este proceso. Acciones que posibiliten, primero, promocionar los DSIR, porque todavía hay una gran laguna, y por tanto todas las acciones que permitan garantizar estos derechos, sobre todo en las líneas de la autonomía.» *(PD3)*

Un altre denominador comú de la seva conceptualització son les 'referents' llatinoamericanes: la majoria dels col·lectius treballen amb vinculacions directes amb Centre i Sud Amèrica o directament sobre el terreny allà (EP, Calala, Mika, Creació Positiva, L'Associació), amb projectes en marxa i xarxes a Guatemala, Mèxic, El Salvador, Perú, Xile o Argentina, entre d'altres. Més enllà dels projectes actius, totes parteixen d'exemples i aprenentatges (vinculats al treball en xarxa, l'enfocament de drets, les cures, el teixit comunitari) de les lluites de dones del Sud Global, que porten ja dècades en condicions molt complexes, treballant per la defensa dels territoris i els drets humans, inclosos els DSIR.

A nivell de reivindicacions, hem organitzat les seves demandes al voltant de tres elements interconnectats i emfatitzats dins del seu discurs i feina per l'exercici lliure dels drets sexuals:

1. **L'accés igualitari de les persones als serveis públics de salut sexual i reproductiva**, independentment del seu origen socioeconòmic, racial, estatus legal, gènere, etc. S'identifiquen les desigualtats socials de l'actual sistema socioeconòmic com a factors de vulnerabilització en l'àmbit sanitari amb impacte directe en els DSIR. Enfront d'aquesta situació, el paradigma de la JSR reivindica l'accés ple i garantit per a totes les persones i l'eliminació de les barreres i violències institucionals al voltant dels DSIR que existeixen actualment (com l'accés diferenciat segons el territori, la manca d'informació, discriminacions, etc.). Això passa tant per l'accés efectiu a una sanitat universal garantida (una cosa és el marc normatiu i una altra, la pràctica), com per la necessària coexistència de paradigmes diversos de salut, que puguin acollir diferents sensibilitats, coneixements i maneres d'operar en la salut sexual i reproductiva. Respecte al primer, s'esmenten iniciatives que intenten donar sortida a aquestes situacions, com per exemple, la plataforma PASUCAT que aglutina a col·lectius en defensa del dret a la salut i col·lectius en defensa dels drets de persones migrants, així com diferents tasques en el treball quotidià dels col·lectius (donar suport, identificar conjuntament barreres, fer incidència política).

   Dins d'aquesta dimensió sorgeix un **fil de discussió al voltant de les xarxes informals enfront de les formals**, la qual cosa reflecteix també una **tensió**

entre els models públics i comunitaris de gestió. Dins d'aquesta tensió es qüestiona no sols l'accés als serveis públics sinó el que des d'aquests s'ofereix i fins a quin punt són capaços d'acollir diversos perfils de persones des de maneres diverses d'entendre i practicar la salut per a garantir una autonomia real i no reproduir violències (per exemple, respecte a l'avortament). Malgrat el debat i les diferents postures sobre el pes que hauria de tenir cada model, les participants estan d'acord que garantir un accés igualitari a uns serveis públics de qualitat és imprescindible per a no aprofundir en la desigualtat i la vulneració existents en l'actualitat. Això no treu que una part important de les reivindicacions i demandes vagin a transformar l'atenció i els paradigmes des dels quals s'opera actualment en aquests serveis públics per a ser més inclusius no només des de la perspectiva de l'accés sinó també des de la perspectiva del que s'ofereix:

«Más que nada decir esto, cómo hacer un cambio en las redes formales para que las mujeres no sean cuestionadas de forma constante. Para muchas mujeres, el ir a servicios sociales les cuestiona y pone en duda tener una maternidad en autonomía. El tema es que no tener acceso a las redes formales es no tener acceso a los recursos a los que tienes derecho (...) y volver a mantener una rueda de desigualdad (...). Y ahí es donde hay que cambiar la mirada: los recursos sociales son un derecho, no es un tema de caridad. Y las personas de mayor vulnerabilidad tienen derecho a acceder.» *(PD3)*

2. Es reivindiquen, llavors, **les xarxes informals de suport com a espais fonamentals de cures**. Aquestes xarxes informals o comunitàries (des del suport espontani entre persones vinculades a xarxes comunitàries que ofereixen serveis i suport de forma oberta) s'entenen no només com a complement dels espais i xarxes formals o institucionalitzades, per compensar les mancances del sistema públic, sinó com a espais fonamentals de sosteniment mutu i de creació d'alternatives, que cal defensar i reforçar. Com a espais d'autonomia, aquestes xarxes posen en pràctica altres paradigmes i maneres d'operar, des de les cures i el reconeixement de l'autonomia de les persones afectades i des d'altres formes de fer i pensar la realitat. Són, per tant, espais a defensar i reforçar, així com espais de referència i aprenentatge essencials per a una articulació política en defensa de la JSR «des de baix» *(veure següent secció)*.

«Nosotras lo leemos como algo hermoso, una red informal. Si bien entiendo que la red formal es un recurso y al final es un derecho que tiene que ver con el sistema, nosotras hasta a veces preferimos la red informal que la formal. (...) Lo miramos de otra manera y le damos un valor, que incluso no queremos que se formalicen. Creo que pueden convivir las dos cosas, pero que es importante hacer referencia a estas redes con esta mirada, con

este valor, porque también traen un conocimiento y unas formas de hacer muy valiosas y diferentes.» *(PD4)*

3. **El dret a un vida lliure de violències** (sexuals, de gènere, institucionals, etc.) s'entén com un element transversal clau per l'autonomia de la persona, la presa de decisions i l'exercici d'una vida sexual plena. Aquesta reivindicació es plasma tant en reacció a la violència física i la criminalització que pateixen moltes dones i identitats dissidents, sobretot al Sud Global, com a la violència institucional que s'exerceix moltes vegades des dels serveis públics. S'emfatitza també no oblidar el dret al **«vivir sabroso»** (prestat de les lluites de Centro i Sud-Amèrica), és a dir, a gaudir el plaer del propi cos, com a element fonamental de les reivindicacions entorn d'una vida sense violències.

4.2.2. Punts de connexió amb la justícia climàtica: convergències

Durant la discussió, tant al fil de conceptualitzar la justícia sexual i reproductiva (JSR), com, òbviament, en les qüestions sobre com entenen i eventualment vinculen a la seva lluita amb la justícia climàtica (JC), les participants al grup de discussió van teixint diferents ponts que hem identificat com a punts de convergència en els discursos i pràctiques de tots dos moviments.

En primer lloc, la noció de **justícia social** emergeix com a concepte clau per aterrar aquesta convergència entre JSR i JC. A nivell discursiu, la justícia social permet ubicar-se en una **mateixa esfera de lluites** en defensa dels drets humans i contra un sistema capitalista «espoliador» de cossos, drets i territoris, enfront al qual es reivindica «justícia des de baix» per combatre desigualtats i opressions. Aquesta justícia «des de baix» posa l'èmfasi en el treball necessari d'articulació i escolta des dels espais comunitaris, els col·lectius que treballen amb persones afectades i els moviments socials, per crear coneixements i propostes des de la base social, que puguin després pujar a l'àmbit polític i de gestió institucional, revertint el moviment de «dalt a baix» que predomina actualment:

«Entonces esto de justicia tiene que ver con algo que viene desde abajo hacia arriba. No como quizás ahora en este territorio (Europa), habitándolo, hemos visto que muchas cosas es como que bajan: hay una ley (del Estado) y baja este conocimiento (a la sociedad). Y el aprendizaje que nosotras traemos es totalmente lo contrario: dar este espacio (a las bases), luchar y sobre todo resistir, porque una vez que lo tienes te lo quieren quitar. Entonces eso para mí se vincula con la justicia, con proteger eso y que ese conocimiento, esa lucha de base, suba, dando voz y respetando y cuidando estas voces que al final son las que están en primera línea. (...) Nosotras sabemos que colectivizando todos estos procesos, también se vive de otra manera, una mucho más

cuidada. Entonces la justicia tiene que ver con eso para nosotras.» *(PD4)*

Necessitem més memòria i humilitat, per ser capaços des del Nord Global de renunciar i cedir els nostres privilegis i escoltar i aprendre de les propostes i vivències dels col·lectius que han sigut històricament oprimits.

Aquesta reivindicació de justícia social s'entén com travessada pels feminismes, que posen la vida i les cures al centre. Aquí, **la noció feminista de cos-territori** representa un element clau de connexió en la pràctica amb la lluita climàtica, a través de **la vinculació entre drets humans, sobiranies i justícia ambiental.** Les participants comparteixen projectes a Amèrica Central i del Sud que reflecteixen aquesta connexió, projectes amb dones en defensa del territori, que vinculen la vulneració de drets sexuals i altres violències de gènere a l'expulsió de persones del seu territori i/o la degradació dels seus ecosistemes (per exemple, projectes extractius, de grans infraestructures, etc.). Dins d'aquestes lluites de dones defensores, les nocions de justícia distributiva, restaurativa i procedural es retroalimenten i es nodreixen en el creuament dels moviments feministes i ecologistes, a través de demandes de participació directa, altres models de governança, i més àmpliament, la defensa de la sobirania dels cossos i els territoris.

Aquesta defensa dels cossos i territoris, necessita, però, **memòria i justícia restaurativa** per a reconèixer i reparar les relacions d'explotació històriques (de les dones, dels territoris, de grups i comunitats concretes) que s'han produït des de l'eix de dominació Nord-Sud Global i no replicar les mateixes lògiques de dominació o hegemonia patriarcals, colonials i capitalistes, des de nous models. Es reivindica que necessitem memòria per a revisar críticament aquestes relacions, i des d'aquesta memòria mirar al futur, però també **humilitat**, per ser capaços des del Nord Global de **renunciar i cedir els nostres privilegis i escoltar i aprendre** de les propostes i vivències dels col·lectius que han sigut històricament oprimits. Aquesta renúncia i escolta, però, no és sempre fàcil a la pràctica (*veure apartat Reptes en la secció següent*).

A la pràctica, els moviments convergeixen en espais de col·laboració com el 8M (*veure secció 7. Col·laboracions*), però també des de projectes i iniciatives concretes, com els projectes amb dones defensores i activistes ambientals (Calala, EP, Creación Positiva), el treball d'incorporació dels DSIR a l'Agenda 2030 (per exemple, a través d'el Women's Major Group a Nacions Unides, Creación Positiva, L'Associació), o diversos projectes d'educació amb joves, que aborden l'emergència climàtica des de la mirada ecofeminista (per exemple, la guia d'emergència climàtica ecofeminista d'EP, o l'escola amb joves que preparen Calala i EP, que vincula justícia i emergència climàtica i drets de les dones). A Barcelona i Catalunya, a més a més, s'identifica la connexió entre els col·lectius que elles atenen -dones, identitats dissidents, infància- i les que pateixen més vulnerabilitats associades a la crisi climàtica i sistèmica. Dins del treball amb joves es reconeix també la formació en sentit contrari, és a dir, **des del jovent cap a les associacions**. Concretament, es posa en valor com les generacions més joves aporten els seus aprenentatges en la qüestió ecofeminista, des dels seus propis territoris, quan treballen amb les xarxes de DSIR.

«Necessitem més memòria i humilitat, per ser capaços des del Nord Global de renunciar i cedir els nostres privilegis i escoltar i aprendre de les propostes i vivències dels col·lectius que han sigut històricament oprimits.»

4.3. Integració de la Justícia Climática des de les administracions

En aquesta secció revisem breument com les entitats entrevistades entenen la justícia climàtica, la interseccionalitat i el gènere dins del seu treball en l'àmbit climàtic. Aquesta revisió és complementària al treball principal d'aquest estudi i per tant no pretén presentar una anàlisi crítica i exhaustiva, sinó introduir alguns elements sobre com les administracions participants se situen a si mateixes dins d'aquestes temàtiques, per identificar reptes i finestres d'oportunitat a col·laboracions que puguin contribuir a la intersecció clima - drets sexuals i reproductius.

4.3.1. Conceptualització

Les cinc entitats consultades, fins i tot les que no pertanyen a l'àmbit específic d'acció mediambiental o climàtic, tenen en compte la qüestió climàtica dins del seu treball i un diagnòstic que reconeix i emfatitza les desigualtats socials. Dit això, només dues entitats operen sota el paradigma de la justícia climàtica (JC). En el cas de l'Oficina de Canvi Climàtic de l'Ajuntament de Barcelona (OCC-BCN), ho fa explícitament sota **un eix específic de justícia climàtica dins del Pla Clima**, mentre que des de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament es treballa **des de la justícia ambiental**, dins de l'enfocament de gènere i drets humans que vertebra les polítiques de cooperació. Des de l'OCC-BCN la JC es defineix en la seva dimensió distributiva, reconeixent responsabilitats i impactes desiguals, tant entre països com a nivell local (en aquest cas, de ciutat) i la diferenciació segons categories que interseccionen (estatus socioeconòmic, gènere, origen, edat). Més enllà del pla ètic, la JC s'entén també com una condició indispensable per garantir l'efectivitat de les mesures d'acció climàtica, per poder arribar a tot l'espectre poblacional.

Encara que la JC no representi un eix formal d'acció en la resta d'entitats o no s'usi com a concepte explícitament, algunes entitats sí que ho reconeixen com vinculat estretament al seu discurs, a través de l'enfocament transversal en drets humans (Institut Català de les Dones/Secretaria de Feminismes, ACCD). Altres entitats sí que aborden algunes qüestions de la JC però sense incorporar aquesta etiqueta. Per exemple, l'Oficina Catalana de Canvi Climàtic (OCCC), de la Generalitat, des d'aquest reconeixement a les desigualtats socials, opera a la pràctica sota el paradigma de les vulnerabilitats i utilitza conceptes com «socialment just», «socialment equitatiu», «vulnerables» o «desfavorits». Des d'aquesta entitat assenyalen que l'etiqueta de la «vulnerabilitat social» situa millor el seu treball a nivell de Catalunya, mentre que la de justícia té més sentit en altres contextos (per exemple, en parlar de les relacions entre països). De manera similar, des de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), apliquen una perspectiva des de les vulnerabilitats, per exemple, amb la creació d'un índex de vulnerabilitat socioambiental, que ajudarà a identificar vulnerabilitats territorials en funció de variables com el gènere, l'edat o el nivell socioeconòmic, entre altres. Des d'aquesta entitat assenyalen, no obstant això, que comença a haver-hi debats sobre el paradigma de la JC dins dels departaments de manera informal i que des de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) comença a plantejar-se també.

La dimensió distributiva de la JC sota un enfocament en impactes i vulnerabilitats diferenciades emergeix per tant, com **l'element més present i compartit** dins del conjunt d'entitats entrevistades en preguntar-los pel concepte de justícia climàtica i com s'aborda (o no) des de la seva entitat. L'Ajuntament de Barcelona incorpora també **la dimensió procedural en les reivindicacions climàtiques**. Aquesta es trasllada a la pràctica des de diverses iniciatives de participació ciutadana, com són el mateix Pla Clima (participat per les entitats associades a la xarxa Barcelona + Sostenible), fins a iniciatives com la Taula per l'Emergència Climàtica o l'Assemblea Ciutadana pel Clima. Des de la mateixa voluntat d'incorporar altres veus, l'Estratègia Catalana d'Adaptació al Canvi Climàtic 2021–2030 (ESCACC30) de l'OCCC també ha plantejat un procés participatiu en la seva elaboració.

La dimensió distributiva de la JR sota un enfocament en impactes i vulnerabilitats diferenciades emergeix com l'element més present i compartit

Sota aquesta mirada, la interseccionalitat s'entén com l'existència de diferents categories socials que agreugen els impactes del canvi climàtic i han de tenir-se en compte en l'acció climàtica. En la majoria dels casos, significa treballar en estreta col·laboració interdepartamental, per combinar coneixements des de diferents àrees i garantir que cobreixen les diferents temàtiques i sectors afectats. En el cas específic de l'ICD/ Secretaria, la interseccionalitat s'aborda des d'un «enfocament de gènere interseccional» que persegueix incloure la perspectiva de gènere en la resta de departaments i programes de la Generalitat a través d'assessoraments als departaments i dels informes d'impacte de gènere.

En ser preguntats per la perspectiva de gènere en l'acció climàtica i l'abordatge dels drets sexuals i reproductius (DSIR), fora de l'ICD/Secretaria (que és un cas concret d'entitat enfocada en el treball de gènere), la resta d'entitats aborden el **gènere majoritàriament des del treball amb dones** i excepte en el cas de l'ACCD, els **DSIR** estan **absents de l'agenda**. Sobre el gènere, aquest s'aborda sobretot des dels objectius de paritat i igualtat de condicions per les dones. El feminisme, com a paradigma explícit i més ampli està o poc representat o absent en el discurs. Aquesta etiqueta genera diverses tensions que les persones entrevistades associen a la identificació del terme com: un corrent ideològic concret, que tensa políticament i dificulta la seva aplicació quan no està alineat amb el corrent polític que governa; activisme de carrer, amb el qual la labor administrativa ha de diferenciar-se; o un marc poc connectat amb la gestió climàtica a la pràctica, difícil d'aterrar en el dia a dia. Unes altres **dificultats a la integració d'una mirada més interseccional**, s'associen amb alguns trets propis del funcionament de l'entitat, com la lentitud en la incorporació de nous paradigmes o canvis en les maneres de fer, en ser organismes grans que treballen amb diverses administracions; certes barreres administratives que dificulten la contractació sota criteris de justícia socioambiental (per exemple, licitacions sota condicions a les quals només arriben empreses grans); o la falta de temps de qualitat per poder establir processos cooperatius i multinivell des de l'inici (que permetin, per exemple, no només incorporar la mirada de gènere al final sinó treballar-la des del principi). S'identifica també la presència majoritària de perfils tecnicocientífics i la falta de formació específica en qüestions de gènere i de justícia social, com a afegit a les tensions ja esmentades associades a l'etiqueta dels feminismes i la JC com a paradigmes.

Des de l'ICD s'esmenta com un repte específic en el treball de transversalitzar la mirada de gènere, el fet que els informes de gènere no siguin encara vinculants, encara que la posada en marxa d'un resultat positiu o negatiu de la seva valoració està ajudant a incorporar-los de forma més primerenca i integrada. Des de l'OCC de l'Ajuntament de Barcelona s'esmenta també la participació diversa com un repte no resolt malgrat els esforços per incorporar-la i fer-la més present. En aquest sentit, s'identifica la necessitat d'ampliar els cercles de participació, per no repetir perfils (sensació que «sempre participen els mateixos») i incloure a col·lectius més precaris o vulnerabilizats, com per exemple les persones migrades. Aquesta apreciació podria aplicar-se també a l'Estratègia Catalana d'Adaptació al Canvi Climàtic 2030, perquè d'acord amb la Generalitat, la major part de la participació va provenir d'administracions públiques, empreses i universitats/centres de recerca . Una mesura concreta que il·lustra l'esforç diversificador per abordar aquesta manca ha estat en l'Assemblea Ciutadana pel Clima fer una selecció sota criteris socioeconòmics diversos i incloure una petita remuneració per cobrir el temps dedicat.

Sobre la integració de la defensa dels DSIR en el seu discurs, **a excepció de l'ICD/Secretaria i de l'ACCD, la resta d'entitats no el treballa en la seva activitat d'acció climàtica, ni tampoc li és familiar el concepte de justícia sexual i reproductiva**. No obstant això, al llarg de les entrevistes, dues de les tres entitats sí que veuen aquesta connexió i fins i tot la identifiquen com una dimensió d'interès, que pot ajudar a la seva labor. La connexió s'estableix principalment des dels impactes que la crisi climàtica pot tenir en l'autonomia de les dones sobre el seu cos (per exemple, els possibles impactes de l'eco-ansietat en la decisió sobre maternitats) i en el risc de sofrir violències sexuals (per exemple, en el cas de les persones refugiades climàtiques). Des d'aquesta posició d'interès s'identifiquen la falta de coneixement específic i de formació com a principals barreres en l'aplicació d'aquests conceptes.

4.3.2. Finestres d'oportunitat

Malgrat la dificultat general des de l'administratiu d'abordar la qüestió climàtica des de múltiples interseccions dins d'un discurs crític, s'observen iniciatives, actituds i elements discursius oberts a això que poden ser finestres d'oportunitat per amplificar la interconnexió entre tots dos paradigmes o donar cert suport a iniciatives sorgides des dels moviments socials.

A nivell discursiu, els **ecofeminismes** com a paradigma representen un espai des del qual connectar amb les entitats que es mouen dins del discurs de la justícia climàtica (OCC-BCN i ACCD), ja que o es treballa des d'aquí (ACCD) o es percep com a espai de treball desitjable (OCC-BCN). En el cas de les entitats que no operen sota aquest discurs, des d'una entitat es reconeix que el sorgiment de marcs conceptuals definits que són usats amb èxit des d'altres àmbits (com ha ocorregut per exemple amb la «douhgnut economy») ajuden a aconseguir momentum per aplicar-se dins de les entitats. En aquest sentit, si el paradigma de la JC va acompanyat de formació i vinculació amb altres entitats podria tenir el seu espai. No obstant això, l'alineació en valors amb la entitat sembla imprescindible per poder usar aquests conceptes o etiquetes (justícia climàtica, ecofeminisme) de manera explícita, tenint en compte la tensió política que de vegades generen. Dit això, observem algunes reivindicacions alineades amb elements de la JC sense usar aquestes etiquetes que podrien ser també portes d'en-

trada, malgrat els matisos crítics que puguin donar-se simultàniament. La reivindicació des de l'OCCC de la Generalitat de la consideració de l'aigua i l'energia com a béns públics des de la defensa del dret d'accés a un mínim vital podria ser un exemple o el fet que considerin que a nivell territorial el paradigma sí que pot tenir cabuda.

A la pràctica, observem d'una banda alguns projectes i xarxes a nivell europeu com a finestres d'oportunitat, en ser espais

La mirada interseccional al canvi climàtic implica en molts casos generar nous circuits de treball cooperatiu i conjunt, la posada en pràctica d'una nova cultura de treball feminista, que traspassa departaments estancs sumant experteses.

d'intercanvi de paradigmes i amb valors en molts casos alineats o amb potencial d'alineació amb la JC i la JSR. S'assenyalen aquests espais com a generadors d'inspiració, per exemple en assenyalar la possibilitat d'introduir criteris de finançament amb perspectiva climàtica (igual que ja ha sota la perspectiva de gènere) i de potent articulació, com en el cas de l'Ajuntament de Barcelona la seva vinculació amb la xarxa de ciutats C40 o el projecte Women for Climate, entre altres.

D'altra banda, des de la pròpia pràctica de les entitats observem espais d'interès en aquesta intersecció. Des de l'ACCD les línies de treball (des de les subvencions o la cooperació directa) amb dones defensores de la terra i en defensa dels drets de les dones representen eixos d'intersecció amb els ecofeminismes i mostren un paral·lelisme temàtic amb el treball de molts dels collectius consultats des de moviments socials (tant de l'àmbit ecosocial com del dels DSIR). Des de l'OCC de l'Ajuntament de Barcelona, hi ha un impuls en els estudis i la recerca aplicada per identificar aquells actors més impactats des d'una mirada interseccional que reculli diversos factors, com el gènere, l'edat i l'estatus socio-econòmic, però també uns altres no tan estudiats, com la diversitat funcional, la salut mental o les malalties cròniques. Des de l'ICD/Secretaria els informes d'impacte de gènere s'estan plantejant com una eina de contrast real, que serveixin com a acompanyament i pedagogia dins del desenvolupament de plans i programes, més enllà de ser un «segell lila». Per això, el treball s'està enfocant també en els propis processos interns, en el foment d'una cultura de treball cooperatiu i conjunt, on se sumin els coneixements necessaris des de cada àrea, que permeti de facto trencar amb una cultura de treball per compartiments estancs i integrar la perspectiva interseccional en els seus informes.

Aquesta col·laboració implica en molts casos generar nous circuits de treball, entenent-se en si mateixos com un procés de posada en pràctica d'una nova cultura de treball feminista i interseccional, que traspassa departaments estancs sumant experteses. Aquests circuits es veuen com a processos «d'aprenentatge i proposta» més enllà dels resultats i malgrat ser un repte a la pràctica, s'identifiquen també com una aposta des de diverses entitats (OCC-Ajuntament de Barcelona, ICD/Secretaria, ACCD).

Resultats i anàlisi (II) 5

ENXARXAMENT I COL·LABORACIONS

Durant les entrevistes, vam preguntar als col·lectius de justícia climàtica amb quines altres entitats i col·lectius col·laboren, si ho fan amb col·lectius feministes i de la lluita pels drets sexuals i reproductius i quin valor, dificultats, necessitats veuen en aquestes col·laboracions. Aquestes preguntes també es van plantejar en el grup de discussió focal, dirigides a les col·laboracions específicament amb el moviment de justícia climàtica. El focus està, per tant, desplaçat cap al moviment de justícia climàtica i com es relaciona entre si i amb el moviment de defensa dels DSIR. La següent secció presenta l'anàlisi del que van compartir les participants dels moviments de justícia climàtica i DSIR a la sessió de devolució del 16 de desembre de 2022, que va tenir lloc a la UOC.

5.1. Constel·lar amb les altres: mapeig de relacions i valor associat

La figura 1 sintetitza les vinculacions entre col·lectius i iniciatives manifestades per les participants. Aquestes s'articulen al voltant de la Xarxa per la Justícia Climàtica (XJC) degut al pes central que ha tingut en la nostra mostra, però també per la seva connexió amb altres xarxes de lluita ecosocial. Encara que no es tracta d'un mapeig exhaustiu, perquè no representa totes les relacions existents, la visualització resultant ens dona una idea de la riquesa relacional del moviment. **Els membres de la XJC es connecten per un entramat dens de relacions**, més enllà de la seva vinculació a la xarxa: **relacions bilaterals** entre col·lectius i/o entitats que treballen de forma recurrent; així com **xarxes i plataformes aglutinants** en sectors i lluites concretes, com per exemple, al sector energètic, la Xarxa de Sobirania Energètica (Xse), o l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE). Un altre tret important de la constel·lació d'actors del moviment de justícia climàtica és la **multi-militància**, amb persones que militen en varis dels col·lectius presents al mapeig. Aquesta multi-militància contribueix a crear un entramat dens de relacions de col·laboració i confiança entre les persones entrevistades.

Les col·laboracions s'entreteixeixen majoritàriament a través de:

- **Xarxes formalitzades:** com a manera d'ajuntar lluites i concentrar esforços amb un recorregut en el temps, que fomentin una incidència o impacte més sostingut, i més eficiència i focalització. La pròpia XJC o les citades XsE i APE són exemples d'aquest tipus de vincle.
- **Campanyes i iniciatives conjuntes**: com a manera de sumar esforços puntualment o en un espai de temps determinat, per incrementar l'impacte, com per exemple les plataformes contra grans infraestructures i projectes, com la plataforma Zeroport o Stop JJOO. Aquestes iniciatives poden ser l'origen d'aliances més estables (com per exemple el naixement de Climacció) o d'espais de lluita aglutinants, com el 8M.
- **Vincles amb persones concretes:** que formen part de diversos col·lectius o amb les que es comparteixen altres espais d'activisme. Aquests vincles representen maneres de vertebrar els espais a través de reflexions i vivències compartides, fora d'estructures formals però amb impacte dins dels col·lectius i les seves accions.

Figura 1. Mapeig de col·laboracions entre actors.

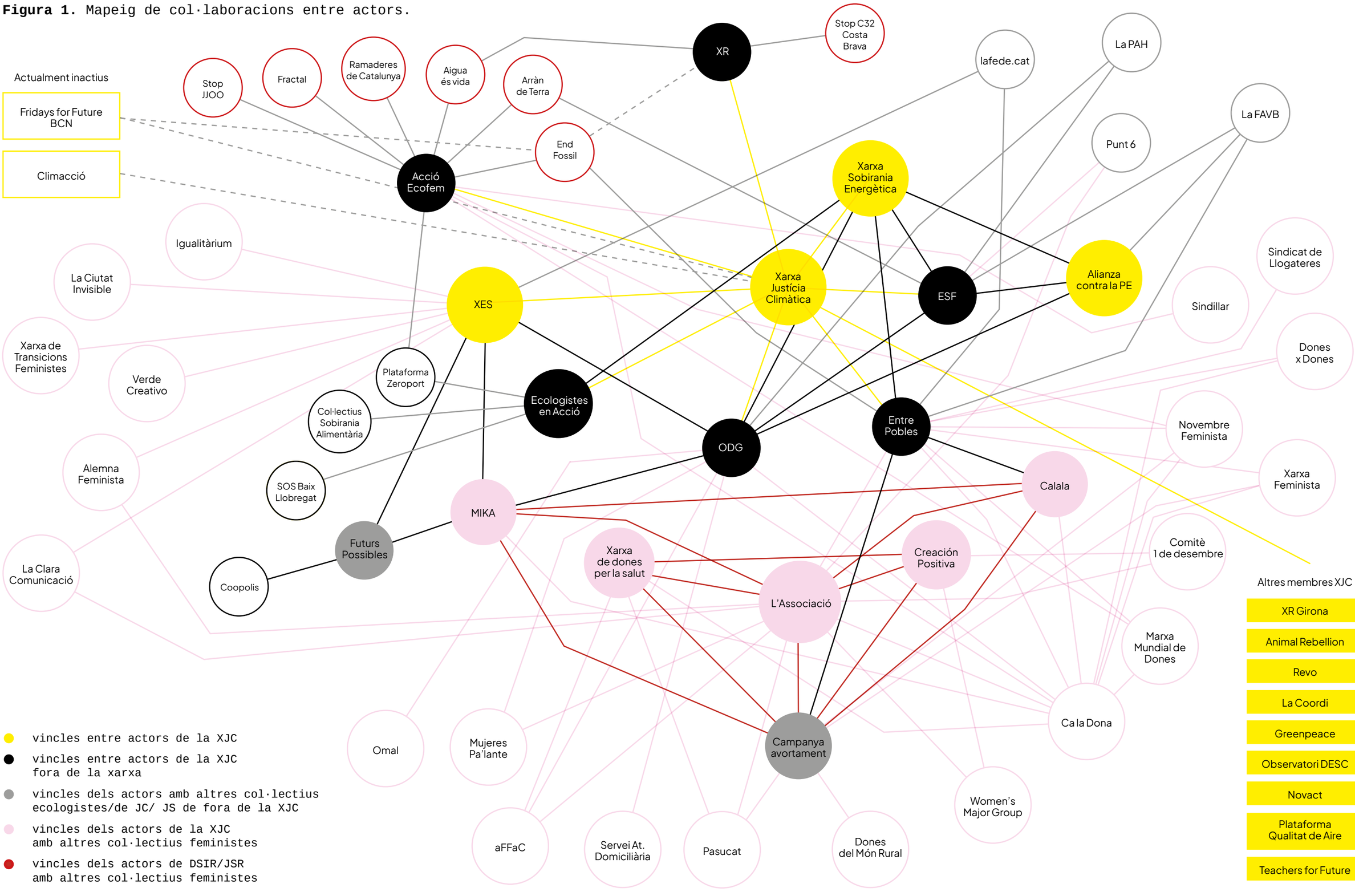

Degut a la mostra emprada, la constel·lació mapejada representa sobretot col·lectius dins de l'àmbit territorial de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, encara que la Xse sí que te una expansió territorial i la XJC en si mateixa, també inclou altres col·lectius de fora de BCN (com XR Girona, encara que minoritaris). Malgrat aquest biaix apareixen també alguns col·lectius amb perspectiva rural o més expandits al territori, com: Ramaderes de Catalunya, Arran de Terra, Fractal, la plataforma STOP JJOO, o la campanya Aigua és Vida.

Dins dels col·lectius entrevistats, observem que **Entrepobles i l'ODG** representen **nodes de connexió entre tots dos paradigmes**, amb vincles tant amb els col·lectius ecologistes i de justícia climàtica com amb els col·lectius feministes en defensa dels DSIR. A més a més d'establir vincles des de la labor ecofeminista, Entrepobles acull aquestes connexions com a entitat amb línies de treball dins del marcs de la JC i JSR, mentre que l'ODG ho fa des de l'eix de sobirania reproductiva. Fora dels col·lectius entrevistats, també distingim entitats i collectius assenyalats per les participants que representen nodes de col·laboració amb mencions recurrents, com són: **Ca La Dona** (node feminista), **Col·lectiu Punt 6** (urbanisme feminista) i les plataformes com la **FAVB** i la **PAH** (lluites veïnals i per l'habitatge digne).

I quines aportacions perceben les persones entrevistades d'aquestes xarxes i col·laboracions? En primer lloc, existeix una sensació compartida de lluita transversal (encara que amb agendes pròpies) i la necessitat de generar xarxa i sumar esforços, ajuntar-se allà on intersecccionen interessos i objectius com a estratègia per a **no diluir-se i tenir més impacte**. Dins d'aquesta estratègia, les col·laboracions s'entenen com una manera de sumar recursos però també d'**integrar visions diferents** en una lluita més àmplia i comuna:

«Jo crec que si a l' ecofeminisme parlem d'interdependència i ecodependència, als moviments per la justícia climàtica, d'acord, sí pots fer moltes coses sol, però no te sentit. Llavors qualsevol col·laboració ja t'aporta un plus d'arribar a una persona que potser d'altra manera no haguessis pogut arribar, de generar un impacte o de plantejar una reflexió que potser no haguessis arribat. I crec que justament aquí està la gràcia. (...) Hi ha un punt d'entendre que els moviments socials per si sols són poderosos però son més poderosos quan estan junts. O sigui, si tot el moviment per la justícia climàtica esdevingués el nostre objectiu únic i per separat, crec que haguéssim estat incapaços de fer per exemple la mobilització contra l'aeroport, fer la mobilització que va fer Fridays For Future aquí el 2019 a Passeig de Gràcia o de plantejar canvis en polítiques en termes d'energia o el que sigui. Crec que la potencialitat està quan sumem forces els uns amb les altres, encara que tinguem diferents visions, mirades. Integrar-les com una cosa que és normal i que passa amb tot a la vida.» *(PC2)*

Més enllà de l'eficàcia i connectat amb l'idea d'integrar visions, les col·laboracions es visualitzen també com a condició necessària per generar **moviments més inclusius**. Hi ha una consciència generalitzada de la **necessitat d'interpel·lar a tots els actors en la transició ecosocial**, també actors que fins ara han sigut perifèrics dins del moviment de justícia climàtica però que són clau dins de la mirada interseccional i del discurs de transició ecosocial, com poden ser el sindicalisme o algunes corrents del feminisme,

com els DSIR. Vinculat a aquesta dimensió, les col·laboracions també es perceben com una **manera d'abordar la tensió que ha confrontat** moltes vegades **l'eix ecologista amb el social** (els anomenats eix verd i eix vermell). Des d'aquest últim, s'han criticat algunes propostes dels moviments ecologistes com a elitistes o la falta d'integració d'altres perspectives més enllà de l'ecològica en el plantejament de diagnòstics i solucions. En aquest sentit, es reconeix que el gir interseccional que ha fet el moviment de justícia climàtica, sota la noció de la justícia social i el paradigma de la transició ecosocial, conjumina eixos d'acció necessaris per garantir aquesta transició justa:

Les col·laboracions s'emfatitzen i valoren com a espais de cura i suport mutu, que permeten donar oxigen a les persones que formen part del moviment

«Jo crec que amb l'APE hem entès que hi ha diferents sectors que havien parlat poc entre ells. A l'APE van coincidir coses tan dispars com el moviment veïnal, com la FAVB, ONGs per la justícia global i la PAH. (...) Les entitats de drets socials i les ecologistes (hem d'analitzar) a quin lloc s'ajunten i com de vegades reivindicacions d'aquest eix verd són classistes. Llavors com podem conversar, i no acabar en propostes o classistes o elitistes. (...) Justícia climàtica és que uns hagin de consumir menys perquè altres consumeixen al voltant del que és digne, perquè ara hi ha molta població que està consumint per sota. (...) És com bastant nou aquest eix més de classe i social en tot lo que és l'ecologisme, però ja comença a escoltar-se molt. La transició ha de ser justa, ha de ser per totes, no pot ser pels millor preparats, perquè sinó sempre reben els mateixos.» *(PC1)*

Aquesta tensió també es reflecteix dins de l'eix urbà-rural, i les xarxes es veuen com a elements de diàleg territorial, per a incorporar perspectives no urbano-centristes - com per exemple, en el cas de la Xarxa de Sobirania Energètica. Finalment, i molt important, al grup de discussió, les col·laboracions s'emfatitzen i valoren com a **espais de cura i suport mutu**, que permeten donar oxigen a les persones que formen part del moviment, a través d'un repartiment de tasques i esforços i la confiança de comptar amb altres persones on una mateixa no arriba:

«Pero también tenemos que, como decía antes, ir partiendo de acciones concretas, de temáticas en las que podemos ir poniendo la fuerza y creo que está articulación es muy interesante porque no todas podemos estar en todo, pero sí cómo vamos poniendo esta visión diferencial y la razón de los derechos.(...)» *(PC7)*

«(...) la clave está en que estos espacios se compartan y que cada una tiene su rol y que si hay un proyecto que haya gente con diferentes roles y entonces se vaya construyendo colectivamente. No veo otra forma, yo no puedo saber todo, cómo has dicho, pero tengo a la compañera que ya sabe.» *(PD4)*

5.2. Encarnar les col·laboracions: reptes

Al llarg de les entrevistes i del grup de discussió s'expressen dificultats i tensions vinculades a l'activitat dels col·lectius i al context de les lluites de JC i JSR, que es materialitzen com a reptes a l'hora d'emprendre i mantenir col·laboracions. Aquests reptes es retroalimenten i interseccionen i els hem organitzat al voltant dels següents aspectes:

❶ **Saturació dins del col·lectius i agendes pròpies:**

En general, hi ha un coneixement mutu entre molts col·lectius feministes i ecologistes i un intercanvi d'invitacions a col·laborar. El problema llavors, no és necessàriament que s'estigui orbitant en espais molt allunyats (encara que de vegades, sí) si no que no sempre s'arriba per manca de temps i de persones. Diverses persones posen com a exemple el 8M, que tot i ser un espai referencial de vincle, no sempre s'aconsegueix participar conjuntament de forma més sostinguda o profunda (per exemple en comissions), limitant-se la participació a la presència el dia de la manifestació. Aquestes col·laboracions suposen, a més a més dels temps per sostenir els vincles directament, una organització interna (canals, estructures) i uns temps per traslladar-los a la resta del col·lectiu, el que segons la complexitat de cada estructura demana esforços afegits. Una persona esmenta també el recel, present a vegades, a perdre elements de la seva pròpia identitat, com a col·lectiu:

«També un altre motiu igual és aquest, jo ja estic prou per lo meu i ja em costa prou organitzar-me, però a més a més, potser si passa això perdré a gent que no vindrà a treballar amb mi, sinó que se n'anirà... Vull dir, no sé fins a quin punt, això ja és una mica dubte, tenim aquest recel de vegades les pròpies organitzacions per barrejar-nos més, per no perdre'ns, saps? Això és una mica també tema d'egos i coses d'aquestes. De qui som o amb què ens identifiquem.» *(PC4)*

Des del grup de discussió, també s'emfatitzen els **temps ultra-ràpids**, que moltes vegades roben temps de qualitat per a la reflexió. S'esmenta com a exemple el propi grup de discussió o la sessió de retorn de resultats com a espais privilegiats, on poder parar-se a compartir i pensar conjuntament. S'esmenta també la **falta de persones**, per qüestions de precarietat, per a tirar tot el treball endavant i l'esgotament que això genera. Aquí sorgeix una tensió i debat dins del grup sobre si falten persones o només recursos, ja que una de les participants comenta que des dels seus espais hi ha moltes persones que voldrien participar, però que a la pràctica es troben **barreres**

(per qüestió d'origen o estatus legal, per exemple), reproduint, encara que potser inconscientment, **situacions de racisme i composició excloent** en els col·lectius (veure Repte més a baix). Algunes entitats més formals identifiquen també la **dependència de subvencions** per a fer algunes facetes del seu treball com un limitant, degut d'una banda al control que suposa (amb el consegüent risc de precarització ideològica) i als temps, cada vegada majors, que es dediquen a la burocràcia. El **Covid i la post-pandèmia** han contribuït a agreujar aquests aspectes, amb l'aprofundiment de les crisis prèvies i la creació de noves preocupacions per a moltes persones i el que es percep com l'ensopiment de l'ona d'activisme de 2019. Això ha generat, d'una banda, una certa **sensació de frustració** en algunes persones, per no arribar a complir unes certes expectatives prèvies a la pandèmia. D'altra banda, i sobretot en les entitats que treballen directament amb col·lectius afectats, com les de DSIR, ha generat un **augment de la càrrega de treball i un sobre-esgotament**, en tancar altres entitats d'acompanyament alhora que s'ha agreujat la situació de vulnerabilitat de molts dels col·lectius que atenen.

2 Treball feminista i d'inclusivitat dins de l'organització:

Abans de poder arribar a altres espais s'identifica el repte **de revertir algunes dinàmiques i relacions de poder dins dels propis col·lectius**. Això implica un qüestionament dels paradigmes que guien les relacions i interaccions dins dels mateixos, però també un treball en molts fronts, des de la visibilització de les dones i identitats dissidents (encara que també es critica que sempre siguin els moviments socials els que porten a dones), l'ampliació dels cercles ecofeministes (crítica al fet que sempre són les mateixes les que participen i la saturació que comporta) i, molt important, la renúncia de privilegis (de gènere, però també de raça).

«El moviment feminista no està masculinitzat, el nostre sí. Quan fan xerrades sobre la gestió de l'aigua són tot "senyoros" perquè encara a dia d'avui gran part de gestors i gestió pública de l'aigua són homes. El tercer sector està feminitzat, l'atenció a la vulnerabilitat està feminitzada, però els àmbits clau per sostenir la vida com l'aigua i l'energia no ho estan. Llavors no és tant un repte nostre cap al feminisme, com a moviment, si no que nosaltres en intentar incloure el feminisme a nivell intern... No sé com dir-te (...), o sigui ja prou tenim en generar feminisme dins dels nostres espais, com per anar a les reunions on s'organitzará la propera vaga feminista.» *(PC1)*

Aquest repte inclou el treballar **la inclusivitat dins dels moviments ecologistes**. Si bé molts col·lectius treballen amb persones o amb altres col·lectius

que representen perfils diversos (dones migrades, persones racialitzades, persones majors i altres col·lectius vulnerabilitzats pel sistema), hi ha una constatació de **la falta de diversitat en la composició dels col·lectius**, sobretot racial i d'origen. En general, els equips motors i organitzadors tenen un perfil de gent blanca, amb estudis superiors i nivell econòmic mig-alt. Hi ha una consciència de la situació, que es veu com un repte, així com moviments per canviar-ho:

«Tot i que sempre fem la crítica interna nostra de que encara no tenim prou gent que se surti del patró de persona amb estudis, blanca. Cada any fem tallers d'estratègia en tot el moviment on analitzem que hem aconseguit i que no i quins reptes ens marquem de cara al proper semestre i sempre surt això de que encara ens consta molt que el nostre col·lectiu sigui atractiu per gent per exemple, migrada, o persones sense estudis universitaris... això és una cosa que anem arrossegant.» *(PC3)*

«El otro día estuvimos en un encuentro que hicimos varias entidades (...) y una de las cosas que nos replanteábamos internamente cuando nos dimos cuenta de quiénes estábamos en ese ratico de encuentro, no había ninguna persona racializada o migrante, y estábamos hablando de muchas cosas... O sea, cómo nos tenemos que observar desde dentro, somos muy conscientes. Otra cosa es que eso no justifica que no haya cambios. Es un tema, siempre ha salido muchas veces, a nivel de privilegio blanco (...). Estas cosas nos preocupan, aunque realmente hasta este momento no nos hemos ocupado, porque si no tenemos compañeras…» *(PC7)*

3 El declivi de l'activisme al carrer:

El declivi de l'activisme al carrer també és assenyalat com un repte pels col·lectius de DSIR. Aquest s'associa a diversos factors, com: **l'envelliment de l'activisme** en el sector sanitari i de la base associativa que dona suport a l'entitat (en el cas de L'Associació i de EP); la por a la repressió i la criminalització de la protesta, especialment per a persones en situació irregular i en un context percebut de falta de suport social; i en el cas de les associacions, de nou la dependència de subvencions i la consegüent precarització ideològica. D'aquí que sorgeixi un fil de discussió durant el grup que posa en qüestionament el model associatiu d'algunes entitats, enfront d'altres cultures d'activisme, encara que no hi ha una conclusió clara en aquest aspecte, només s'identifica com a qüestió a plantejar-se de forma crítica.

5.3. Viure enxarxades: necessitats

Aquests reptes es materialitzen en **diferents necessitats** per poder sostenir i ampliar les col·laboracions entre col·lectius. D'una banda, s'expressa la necessitat de **crear o potenciar agendes compartides** per optimitzar esforços i no dispersar energia en un context de recursos limitats i també d'atenció mediàtica i social dispersada, però també per a integrar discursos i crear una narrativa transversal conjunta, més potent i capaç d'arribar a més gent. Queda clar també, que si els recursos i els temps són limitats, **s'han de prioritzar les col·laboracions feministes perquè tinguin lloc**. En cas contrari, queden a la mercè de la motivació i disponibilitat de les persones i les forces que hi hagi en el col·lectiu a cada moment, en lloc de ser una línia vertebradora dins del mateix.

Una necessitat imprescindible per a crear i/o mantenir col·laboracions és garantir els temps de qualitat i cures en les mateixes.

Potenciar les col·laboracions ecofeministes ha de passar per la reflexió i el treball des de la **combinació d'espais no mixtes i mixtes**, per poder compartir i treballar en espais segurs, però també estendre la feina a totes les persones del col·lectiu - que no es quedi només en les dones i identitats dissidents. També s'entén que passa per **identificar aliances de forma estratègica**, d'acord amb afinitats i lluites compartides. En aquest sentit, hi ha diferents mirades i **posicionaments dins del discurs feminista, com el debat al voltant de dones**-identitats dissidents o els posicionaments abolicionistes que marquen línies d'afinitat o allunyament.

Una necessitat imprescindible per a crear i/o mantenir col·laboracions que es va expressar reiteradament és **garantir els temps de qualitat i cures en les mateixes**. És a dir, dins d'un context de sensació generalitzada de manca de temps, **les col·laboracions no poden ser una càrrega més**, un afegit que impliqui forçar límits personals i del col·lectiu. Per a això, **s'ha de reflexionar críticament sobre com s'obren i cuiden aquests espais de col·laboració, des d'on i com es participa**. Aquest és un aprenentatge observat a les diferents entrevistes i emfatitzat a la sessió final de retorn de resultats. Si s'aconsegueixen crear aquests espais, des d'un lloc de no-exigència i a la vegada creatiu, l'enxarxament podria ser una manera de vincular les demandes i aspiracions ecofeministes i gestionar aquesta manca de temps. Creant noves formes de relacionar-se i cuidar-se en col·lectiu, per arribar allà o no es pot arribar soles.

Perspectiva

6

Les converses i discussions generades al llarg del projecte deixen diversos pòsits i llavors en un context fèrtil de col·laboració i mirades amb vocació integradora. D'una banda, identifiquem **espais de confluència potents**, com potencials portes d'entrada als moviments climàtics per part dels col·lectius de DSIR i justícia sexual i reproductiva. És el cas de la Xarxa de Justícia Climàtica, com un esforç de confluència i lluita interseccional molt actiu a dia d'avui. Dins d'aquesta, destaquen iniciatives com el Pla de Xoc, on l'eix dels DSIR pot tenir cabuda, o les trobades de Recuperem el Futur, com a espai d'articulació més enllà de Barcelona. La campanya Futurs (Im)Possibles també representa un espai d'oportunitat dins d'aquestes confluències, amb el desenvolupament d'un marc polític i programàtic en el qual la justícia sexual i reproductiva pot tenir molt que aportar. El Fòrum de Transició Ecològica el Febrer de 2023 pot representar un espai de trobada d'aquesta confluència, interessant per fomentar la interconnexió JC-JSR (els grups de treball ara mateix estan oberts).

D'altra banda, és gratificant destacar que independentment de l'abordatge directe o no de la JSR o la JC (segons el costat entrevistat), tots els participants de moviments socials reflecteixen un **discurs integrador, amb marcada vocació ecofeminista i interseccional**. Sota el paradigma de la justícia social, tots dos moviments es troben en la defensa de les sobiranies, dels espais comunitaris i dels serveis públics participats des de baix, en les seves demandes de redistribució de recursos, de reconeixement d'altres sabers diversos, en la necessitat de

cedir privilegis, d'apel·lar a la solidaritat i la memòria. Existeix, en aquest sentit, un **interès i un desig mutu** de conèixer-se més, d'explorar espais d'intersecció. De fet, hi ha col·lectius i iniciatives on ja s'estan donant aquestes col·laboracions entre paradigmes i persones i en els quals val la pena continuar aprofundint. És el cas (entre d'altres) d'Entrepobles, com a node d'intersecció entre feminismes/DSIR i lluites ambientals o de l'ODG amb tota la feina de sobiranies reproductives. És el cas, també, de col·lectius i plataformes fora de les entitats entrevistades que representen nodes de connexió, com el Col·lectiu Punt 6, Ca la Dona o la PAH.

Totes les participants coincideixen, no obstant això, en la **necessitat de cuidar-se i de ser estratègiques en la construcció d'aquests ponts**, per a trobar les fórmules que permetin el suport des d'un lloc sostenible (tenint en compte les forces i limitacions) i que sumi. De les converses generades emana un **aprenentatge acumulat** que mira cap a una cultura de cures i suport mutu dins dels moviments socials. Davant la constatació d'un context ecològic i sociopolític cada cop més preocupant, la present indagació aporta punts de suport on agafar-nos. Esperem que les reflexions recollides en aquest informe, que són el resultat de la col·laboració de moltes i diverses persones, puguin aportar en aquest sentit.

Agraïments

A L'Associació per convidar-nos a fer aquesta recerca i acompanyar-nos en el procés amb la seva perspectiva.

A totes les participants, per accedir a compartir temps i reflexions amb nosaltres, amb tanta generositat.

A totes les quals ens han inspirat i continuen fent-ho, com a referents i suport.

Gràcies, gràcies, gràcies!

Desembre 2022

Annex

a. Disseny focus group

Duració estimada: 2 hores

INTRODUCCIÓ

— Presentacions

— Presentació del FG: projecte, objectiu de la part de recerca, objectiu d'aquest FG i funcionament

— Permís de gravació i consentiments informats

SOBRE LA CONCEPTUALITZACIÓ

— (trenca-gel) Què es la JSR i com la treballeu des dels vostres col·lectius?

— (no cal preguntar, però anotar si esmenten dimensions/temàtiques per després connectar)

— Quina percepció teniu del "calat" d'aquest concepte dins dels moviments socials més enllà dels feministes? (dins de la societat també?)

— Partim de la premissa de que coneixeu el concepte de Justícia Climàtica, que us és familiar. És així o alguna persona no ho maneja?

NO - pas enrere, explicació concepte.

SÍ - Com l'enteneu?

— Explorar referents teòrics/pràctics

— Creieu que la justícia climàtica interseccionа d'alguna manera amb aquestes concepcions/ algunes de les dimensions identificades de JSR?

— De quina manera? (potser una noció més analítica, noció més pràctica/lluites/eines comunes)

— Si algunes responen que no, explorar per què, facilitar una discussió entre elles.

SOBRE LA PRÀCTICA

— Teniu línies d'acció teniu lligades a la JC?

Per a les que sí

— Quins tipus d'iniciatives/ projectes/accions concretes?

— Amb quins col·lectius/entitats? Amb quina freqüència?

— En quins espais socials es mouen / a qui van dirigides…?

Per a les que no

— Us ho heu plantejat? Hi han perspectives de treball conjunt en el futur proper? (considerar diferents formes de treball conjunt, posar exemples si necessari: des de col·laboracions puntuals més informals, finançament conjunt, organització de mogudes, etc.)

— Quin interès podria tenir per a vosaltres?

— *(a totes)* **Quines dificultats teniu per col·laborar amb els col·lectius de JC/ emergència climàtica? Us trobeu barreres? De quin tipus (tenir en compte els diferents tipus de barreres: des de conceptuals a més materials - accés a finançament, normativa, etc.)? (són diferents de las que trobeu amb altres col·lectius?) Què feu per resoldre 'les?**

— Esmenten la situació covid? Impacte? -- paper Sultana

— Què necessiteu/necessitaríeu per poder treballar amb els col·lectius de JC/emergència climàtica?

13:30 / 13:45 TANCAMENT

— Altres consideracions que vulguin esmentar abans de tancar

— Propers passos

— Recollir consentiments informats

b. Disseny entrevistes

ENTREVISTA MOVIMENTS SOCIALS

/Arribada i introducció/

- Presentació entrevistadora, grup TURBA, objectiu projecte.
- Presentació de l'estructura de la entrevista.
- Recordatori consentiment informat; informar sobre la gravació.

/ Bloc 1 / PREGUNTES RELACIONADES AMB LA SEVA CONCEPTUALITZACIÓ DE LA JUSTÍCIA CLIMÀTICA I A LA INCORPORACIÓ D'UNA PERSPECTIVA DE DSR I FEMINISTA:

— Com enteneu el concepte de Justícia Climàtica i quin enfocament de JC teniu des del vostre col·lectiu?

— *(si esmenten la interseccionalitat)* Com treballeu la interseccionalitat?
Com enteneu aquest concepte en relació amb la JC?

—*(si esmenten en algun moment elements feministes -- anar a la següent part)*

— Com connecteu feminisme(s) i JC? Quines (altres) vinculacions feu amb els feminismes en la vostra concepció de la JC? *(explorar els tipus de discursos: si enfocats en impactes/vulnerabilitat o més en justícia procedural, en relacions de poder, etc.)*

(si no han esmentat el tema en la primera pregunta)

— Vinculeu d'alguna manera elements o perspectives feministes en la vostra visió de la JC?

— Si és que sí, com? *(explorar quins conceptes manegen/com concreten aquesta vinculació, veure si la interseccionalitat és part del seu discurs)*

— Heu treballat algun cop o treballeu amb el concepte de Justícia Sexual i Reproductiva?

— *Si es que sí…* com l'enteneu? Com l'esteu treballant? Quan? Amb qui?

— *Si es que no…* esteu familiaritzats amb aquest concepte? Creieu que té relació amb la vostra feina?

— Si és que no, per què no?

— Esteu familiaritzats amb el concepte de Justícia Sexual i Reproductiva? Creieu que té relació amb la vostra feina?

/ **Bloc 2** / PREGUNTES SOBRE LA SEVA COMPOSICIÓ i COM MATERIALITZEN EL SEU DISCURS DE JC/JSR EN LA PRÀCTICA:

— Quina és la composició actual aproximada del col·lectiu a nivell de: franges d'edat; sexe; identitat de gènere ((homes(cis/trans), dones (cis/trans), queer...)); persones racialitzades?

— Ha evolucionat al llarg del temps, com? (detenir-se només si és rellevant)

— Preg. interna: **Com perceben aquesta composició? Estan còmodes o hi ha algun desig de que sigui diferent?** (detenir-se només si és rellevant)

— Quines línies d'acció teniu lligades a la JC?

— Quins tipus d'iniciatives/ projectes/accions concretes?

— En quins espais socials es mouen / a qui van dirigides...?

— Com incorporen aquestes accions una perspectiva feminista o de DSIR ?

PREGUNTES SOBRE ALIANCES/LLUITES COMPARTIDES I EL POTENCIAL PER ESTABLIR CONNEXIONS AMB ECOFEMINISME I DSR:

— Amb quin altres moviments o col·lectius treballeu? Amb quina freqüència? En quins tipus d'accions...?

— Que us aporten aquestes col·laboracions? Com considereu que enriqueixen la vostra feina? *(si treballen amb col·lectius feministes especificar per a aquests col·lectius)*

— Voldríeu tenir més espais de col·laboració? *(preguntar també de forma específica en relació al moviment de JSR/DSIR, si no ho esmenten)*

— Quines dificultats teniu per col·laborar amb els col·lectius feministes / de JSR/DSIR? Us trobeu barreres? De quin tipus? (son diferents de las que trobeu amb altres col·lectius?) Què feu per resoldre-les?

— Què necessiteu per poder treballar amb els col·lectius feministes / de JSR?

/Tancament/

ENTREVISTA ADMINISTRACIÓ

/Arribada i introducció /

/ Bloc 1 / PREGUNTES RELACIONADES AMB LA SEVA CONCEPTUALITZACIÓ DE LA JUSTÍCIA CLIMÀTICA (I SI) INCORPOREN UNA PERSPECTIVA DE DSR I FEMINISTA

— Com enteneu el concepte de Justícia Climàtica i quin enfocament de JC teniu des de la vostra entitat?

— *(si esmenten la interseccionalitat o si volem parlar d'aquest concepte)* **Com treballeu la interseccionalitat? Com enteneu aquest concepte en relació amb la JC?**

— *(si esmenten en algun moment elements feministes -- anar a la següent part)*

(si esmenten en algun moment elements feministes, tirar del fil)

— Com connecteu feminisme(s) i JC? Quines (altres) vinculacions feu amb els feminismes en la vostra concepció de la JC? *(veure els tipus de discursos: si enfocats en impactes/vulnerabilitat o més en justícia social com a framing, en relacions de poder...)*

(si no han esmentat el tema en la primera pregunta)

— Vinculeu d'alguna manera elements o perspectives feministes en la vostra visió de la JC?

— Si és que sí, com? *(veure quins conceptes manegen/com concreten aquesta vinculació, veure si la interseccionalitat és part del seu discurs)*

— Heu treballat algun cop o treballeu amb el concepte de Justícia Sexual i Reproductiva?

— *Si es que sí...* com l'enteneu? Com l'esteu treballant? Quan? Amb qui?

— *Si es que no...* esteu familiaritzats amb aquest concepte? Creieu que té relació amb la vostra feina?

— Si és que no, per què no? Esteu familiaritzats amb el concepte de Justícia Sexual i Reproductiva? Creieu que té relació amb la vostra feina?

/ Bloc 2 / PREGUNTES SOBRE COM MATERIALITZEN EL SEU DISCURS DE JC i JSR EN LA PRÀCTICA: POLÍTIQUES PÚBLIQUES I ESTRATÈGIES I NECESSITATS/BARRERES per establir lluites compartides DSR/feminisme i JC

— Quines polítiques públiques i/o estratègies d'acció han sorgit/s'estan creant des de la vostra entitat/departament/xxx per abordar la JC des de la entitat? Quins tipus d'iniciatives/ projectes/accions concretes? *(tirar del fil connectant amb elements que hagin mencionat abans, per a veure com els connecten en la pràctica)*

- Explorar si/com entenen la interseccionalitat en les seves estratègies i polítiques
- Explorar: Amb quin altres moviments o col·lectius treballeu? Amb quina freqüència? En quins tipus d'accions…?

— Com incorporen aquestes accions una perspectiva feminista o de DSIR ?? *(si es que no ho esmenten de forma específica elles mateixes)*

— *Explorar:* Amb quin altres moviments o col·lectius feministes treballeu aquesta connexió? Amb quina freqüència? En quins tipus d'accions…?

— Quines dificultats esteu tenint en la pràctica per unir les dues línies, JC/JSR-mirada feminista?

— I què necessiteu o necessitaríeu per a poder vincular/ vincular més totes dues línies?

— Si s'esmenta el tema aliances aquí, tirar una mica del fil sobre les seves col·laboracions

/Tancament/

C/ La granja, 19
08024 Barcelona

Telèfon: 93 305 53 22
@lobservatoridsr
@lassociaciodsr

L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS